

Türkiye’de İlkokulda Kaynaştırma Eğitimiyle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin Betimsel İncelemesi¹

Nesrin SÖNMEZ*
Betül ÖZCAN**

Öz: Bu çalışmada, Türkiye’de ilkökulda kaynaştırma eğitimi üzerine yapılan lisansüstü tezlerin demografik, tematik ve yöntemsel açılardan incelemek amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile yürütülen çalışmada dahil etme ölçütlerini karşılayan 109 adet teze ait veriler doküman analizi tekniği ile toplanmış, betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Çalışma sonunda, ilkökulda kaynaştırma konusunda yaygın olarak yüksek lisans düzeyinde tezin yapıldığı; 36 farklı üniversitede yapılan tezlerin anabilim dallarının da çeşitlilik gösterdiği sonucu elde edilmiştir. Tezlerin yoğun olarak eğitim/müdahale ve görüşler temalarında gerçekleştirildiği, aileler ve tükenmişlik temalarında en az sayıda tezin gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Nicel araştırma yöntemi ile yürütülen çalışmaların ağırlıklı olduğu; bu çalışmalar içinde deneysel desenle yapılan çalışmaların sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Deneysel çalışmaların içerisinde sıklıkla yarı deneysel desen tercih edilirken, deneysel olmayan çalışmalar içerisinde tarama deseninin tercih edildiği görülmüştür. Nitel araştırma yöntemi ile yürütülen çalışmaların büyük kısmında, çalışmanın hangi desenle yürütüldüğü belirtilmemiştir. Karma yöntemle yürütülen çalışmalarda son yıllarda artış olduğu belirlenmiştir. Tezlerin çalışma gruplarını ağırlıklı olarak öğretmenlerin oluşturduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Doküman İnceleme, Lisansüstü Tezler, Betimsel İnceleme, İlkokul, Kaynaştırma

A Descriptive Analysis of the Graduate Theses in Turkey Related to Inclusive Education in Primary School

Abstract: The aim of this study, is to investigate demographic, thematic and methodological aspects of graduate theses in Turkey related to inclusive education in primary schools. During the study conducted with qualitative research method, using the data of 109 theses, which meet the inclusion criteria, were collected by document analysis technique and were analyzed with descriptive analysis. At the end of the study, it was concluded that the dissertations from 36 different universities have different departments. It was observed that the dissertations consisted of education / intervention and opinions themes at most. It was concluded that the studies carried out with quantitative research method were predominant and the studies with experimental design were limited in these quantitative studies. Most of the studies conducted were with the qualitative research method, it was not stated which model the study was conducted with. It has been observed that the studies carried out with mixed methods have been increased in recent years. The study groups of the theses were mainly composed of teachers.

Keywords: Document Analysis, Graduate Theses, Descriptive Analysis, Primary School, Inclusion

Geliş Tarihi:16.05.2019

Kabul Tarihi:18.10.2019

Makale Türü: Araştırma Makalesi

¹Bu çalışmanın bir bölümü, 26-28 Ekim 2017’de Antalya’da düzenlenen 6. Eğitim ve Öğretim Çalışmaları Dünya Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

*Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Antalya, Türkiye, e-posta: ndilersonmez@gmail.com,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2497-2336>

** Cumhuriyet İlkokulu, MEB, Antalya, Türkiye, e-posta: btl_07500@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2714-0420>

Atıf için/To cite:

Sönmez, N. ve Özcan, B. (2020). Türkiye’de ilkökulda kaynaştırma eğitimiyle ilgili yapılan lisansüstü tezlerin betimsel incelemesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(1), 1-27.

Gelişim süreci içinde akranlarından farklı düzeyde beceriler sergileyen özel gereksinimli bireylerin aile içinde ve okul ortamında desteklenmesi gerekmektedir. Eğitimde fırsat eşitliği, Türkiye'nin de taraf olarak imza attığı sözleşmelerde yer alan, tüm dünya ülkelerince kabul edilmiş bir haktır (Avrupa Konseyi, 1953; Birleşmiş Milletler [BM], 1948, 1976, 2006; United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF], 1989). Özel Gereksinimli Öğrencilerin (ÖGÖ) bu haktan yararlanabilmesi kaynaştırma eğitimi uygulamaları ile mümkün olabilmektedir. Kaynaştırma, ÖGÖ'nün eğitimlerini, uygun eğitimsel programların ve destek hizmetlerin sağlandığı okullarda normal gelişim gösteren akranları ile genel eğitim sınıflarında sürdürmesi olarak tanımlanmaktadır (Sucuoğlu ve Kargın, 2010). ÖGÖ ve sınıf öğretmenine destek eğitim odası, sınıf içi-yardım ve özel eğitim danışmanlığını kapsayan özel eğitim destek hizmetlerinin sağlanması kaynaştırma eğitiminin başarısında son derece önemlidir (Batu, 2000). Bu açıdan bakıldığında eğitimde fırsat eşitliğini yakalamak için kaynaştırma eğitimi başarıya ulaştıracak destek eğitim hizmetlerinin sunulması zorunludur. Aslında kaynaştırma ve destek hizmetlerin sağlanmasıyla ÖGÖ'lerin toplumla bütünleşmesi en önemli hedeftir.

Türkiye'de kaynaştırma eğitime yönelik yasal düzenlemelerin ve de eğitim uygulamalarının tarihi çok eskiye dayanmaktadır. 1983 yılında 2916 sayılı kanunun çıkmasıyla birlikte ilk defa Türkiye'de kaynaştırma uygulamaları resmîyet kazanmış ve uygulanmaya başlamıştır (Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu, 1983). 1997'de çıkarılan ve özel eğitim hizmetlerine pek çok yenilik getiren 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ise kaynaştırma eğitiminin daha nitelikli hale getirilmesini sağlayacak uygulamalara zemin hazırlamıştır (Özel Eğitim Hakkında KHK, 1997). 573 sayılı KHK ile eğitsel tanılama, kaynaştırma eğitimi ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) ÖGÖ öğrenciler için zorunlu hale getirilmiş; ÖGÖ'lerin ailelerine yönelik eğitim ilk defa bu KHK'de yer almıştır. 573 sayılı KHK'ye dayanarak ilk kez 2000 yılında çıkarılan, 2006'da ve son olarak 2018 yılı Temmuz ayında yeniden yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (ÖEHY) özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerini kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sürdürmeleri esas olarak belirtilmiştir (ÖEHY, 2018). Yapılan yasal düzenlemeler ile kaynaştırma eğitimi kararı alınmış tüm öğrencilerin öğretim kurumlarına kaynaştırma öğrencisi olarak kaydı zorunlu hale getirilmiştir.

Kaynaştırma eğitimi, ÖGÖ, akranları, öğretmenleri ve velilerinin yaşantılarında olumlu değişimler yaratmaktadır. Kaynaştırma uygulamalarının niteliği, ÖGÖ'nün akademik, sosyal gelişimi ile aile ortamındaki ve toplumsal yaşamdaki katılımını olumlu anlamda etkilemektedir. Destek eğitim hizmetlerinin sağlanmasıyla birlikte yürütülen süreçte, kaynaştırma eğitiminin ÖGÖ için, akademik becerilerinin gelişimi yanında sosyal gelişimlerini de destekleyen bir süreç olduğu belirtilmektedir (Diken ve Batu, 2010; Sucuoğlu ve Kargın, 2010). Akranlar açısından ise ÖGÖ ile aynı ortamları paylaşarak farklılıkları kabul etmeyi ve empati kurmayı öğrendikleri (Staub ve Peck, 1995; Sucuoğlu ve Kargın, 2010), sosyal becerilerinin geliştiği (Kalambouka, Farrell, Dyson ve Kaplan, 2007), okuma ve matematik başarılarının arttığı (Cole, Waldron ve Majd, 2004) belirtilmektedir. Kaynaştırma eğitimi, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenin öğrenme ortamını farklı öğrencilere göre düzenleme becerisini geliştirmesini sağlamakta (Sucuoğlu ve Kargın, 2010) ayrıca öğretmenin ve diğer okul personelinin işbirliği becerilerini geliştirmektedir (Bouillet, 2013). ÖGÖ'nün ailelerinin kaynaştırma yoluyla destek almaları durumunda toplumla daha iyi etkileşim kurmaları mümkün olmakta ve akranların ailelerinin de bireysel farklılıklara saygı duymayı öğrenme fırsatı bulabildikleri ifade edilmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2010).

Okul yaşantısının başlangıcından son aşamasına kadar her aşamada gerçekleşebilen kaynaştırma eğitimi, eğitimin temellerinin atıldığı ilkökul döneminde ayrı bir öneme sahiptir. Türkiye'de zorunlu eğitimin ilk basamağı olan ilkökul dönemi, aynı zamanda çoğu ÖGÖ'nün de ilk kez akranlarıyla aynı sınıfı paylaştığı ortam olabilmektedir. Kaynaştırma eğitiminin gerekliliğinin anlaşılması ve de ilgili yasal düzenlemeler sonrasında kaynaştırma eğitiminden faydalanan ÖGÖ'nün sayısı gün geçtikçe artmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) örgün eğitim istatistiklerine göre ilkökul düzeyinde kaynaştırma öğrencisi sayıları 2012-2013 eğitim-öğretim yılında 66.941 iken (MEB, 2013), 2015-2016 eğitim öğretim yılında bu sayı 81.380 (MEB, 2016), 2016-2017 eğitim-öğretim yılında ise 94.897'ye ulaşmıştır (MEB, 2017). MEB'in son yayınladığı 2017-2018 raporuna göre ise 105.098 öğrenci ilkökulda kaynaştırma eğitimi almıştır (MEB, 2018). Bu sayılara bakıldığında

ilkokulda kaynaştırma öğrencisi sayılarının ciddi düzeyde artış sergilediği görülmektedir. Kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin sayısının artmasıyla kaynaştırma uygulamalarına yönelik bilimsel çalışmaların da arttığı görülmektedir. Kaynaştırmada sorunlar, tutumlar, görüşler, sosyal kabul, akademik başarı vb. gibi konularda, farklı araştırma yöntemleri ile öğretmenler, öğrenciler, veliler vb. katılımcılarla çok sayıda araştırma yapılmıştır. Araştırmaların sayısının artmasının bir sonucu olarak, konuyla ilgili yapılan araştırmaların incelendiği gözden geçirme çalışmaları yapılmaya başlanmıştır.

Gözden geçirme çalışmaları, ilgili bilim dalında yapılmış olan bilimsel çalışmaları derleyerek araştırma eğilimlerini ortaya koymakta ve oldukça kullanışlı veriler sunmaktadır. Gözden geçirme çalışmaları, gelecek için kestirimde bulunmaya olanak vermesi bakımından araştırmacılarca tercih edilen bir araştırma yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dunkin (1996), araştırma sonuçlarının sentezlenmesinin, sonraki araştırma, politika ve uygulamaları yönlendirmesi bakımından etkili olduğunu, Staton-Spicer ve Wulff (1984) bir çalışma alanını tanımlamanın en uygun yolunun, o alanın araştırmalarını incelemek olduğunu belirtmektedir. Ozan ve Köse’ye (2014) göre araştırma eğilimi, “araştırmaların zaman içerisinde gösterdikleri değişimi ve bu değişimin yönünü” ifade etmektedir. Bir alanda yapılan çalışmaların derlenmesi, bu çalışmaların özelliklerinin analiz edilmesi ve ulaşılan sonuçların yorumlanarak sentezlenmesi süreci ile bu değişim ortaya konulabilmektedir. Bunun için o alanda yayınlanmış makaleler, araştırma raporları, lisansüstü tezler incelenmekte ve sonuçları açısından araştırmacılara yön gösterici olabilmektedir (Tsai ve Wen, 2005).

Gözden geçirme çalışmaları, sağladığı katkılar nedeniyle sağlık bilimleri, sosyal bilimlerde olduğu gibi eğitim bilimlerinde de tercih edilen bir araştırma yöntemi olmuştur (Örn. Aydın, Selvitopu ve Kaya, 2018; Karadağ, 2009; Karakoç, Özpolat ve Kara, 2018; Şahin, Calp, Bulut ve Kuşdemir, 2013; Şenyurt ve Özer Özkan, 2017). Özel eğitim alanında da hem uluslararası (Mastropieri ve diğerleri, 2009; Sakallı Demirok, Bağlama ve Beşgül, 2015) hem de ulusal yayınları (Güner Yıldız, Melekoğlu ve Tunç-Paftalı, 2016) analiz eden çalışmalara rastlanmaktadır. Türkiye’de kaynaştırma eğitime yönelik olarak yapılan gözden geçirme çalışmalarına bakıldığında ise kaynaştırma ile ilgili araştırma makalelerinin, raporlarının ve/veya projelerinin farklı değişkenler açısından incelendiği çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Bakkaloğlu, Yılmaz, Altun Könez ve Yalçın, 2018; Batu, Cüre, Nar, Gövercin ve Keskin, 2018; Metin, 2016; Öncül, 2014; Sucuoğlu, 2004). Bu çalışmaların bazılarında, kaynaştırma eğitimi ile ilgili yayınlanmış makaleler ile birlikte lisansüstü tezlerin de kapsama alındığı görülmektedir (Batu ve diğerleri, 2018; Metin, 2016; Sucuoğlu, 2004).

Üniversiteler, yeni bilgileri ve teknolojileri üretmek, toplumsal sorunlara çözüm bulmak, bu sayede toplumların gelişimi ve ilerlemesini sağlamak üzere lisansüstü eğitim programları açmaktadır (Coşkun, Dünder ve Parlak, 2014). Bu programlarda yürütülen lisansüstü tezler ile araştırmacılar, açıklık getirmek istedikleri probleme yönelik olarak araştırma yapmakta ve bu araştırmayı hazırladıkları tezler ile sunmaktadırlar. Disiplinlerin gelişiminde önemli rolü olan lisansüstü tezlerin de gözden geçirilmesi, ilgili bilim dalının gelişim seyrini bilimsel bir ortamda ortaya koymak açısından önem arz etmektedir. Bu sayede kullanılan bilimsel yöntemlerin çeşitliliği, elde edilen bulgu ve sonuçların alana katkısı, tercih edilen araştırma deseni, veri toplama teknikleri ve konularının neler olduğu gibi soruların cevapları, alanda yapılmış tezleri derinlemesine inceleyerek belirlenebilmektedir (Şenyurt ve Özer Özkan, 2017).

Alanyazında özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezlerin incelendiği çalışmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmalarda, zihinsel yetersizlik ve yaygın gelişimsel bozuklukta (Diken, 2008); erken çocukluk özel eğitiminde (Olçay Gül ve Diken, 2009); zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin işlevsel akademik becerilerinde (Özak ve Diken, 2010); üstün yetenekli öğrencilerde (Bolat ve Tekin, 2017; Özenç ve Gül Özenç, 2013); dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunda (Küçük Doğaroğlu, 2013); özel eğitimde müzikte (Karabulut, Karabulut ve Yıkılmış, 2016); zihinsel engellilere sanat eğitiminde (Çağlayan, 2018); özel eğitim alanında (Coşkun ve diğerleri, 2014; Sarı, 2018) yapılmış tezlerin farklı değişkenlere göre incelendiği görülmektedir. Kaynaştırma eğitimi konu alan lisansüstü tezlere ilişkin ise sınırlı sayıda gözden geçirme çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda, okulöncesi dönemde 2000-2015 yılları (Taştepe, Öztürk Serter, Yurdakul, Taygur Altıntaş ve Bütün Ayhan, 2016) ve 2010-2015 yılları (Kale, Nur ve Kara, 2017); ilkokulda 2009-2015 yılları (Koçbeker Eid, Uygun ve Bağcı, 2018) ve tüm öğretim kademelerinde 1990-2016 yılları (Yılmaz, 2019) arasında kaynaştırmaya yönelik yapılmış lisansüstü tezler farklı açılardan incelenmiştir. Yılmaz

(2019), 1990-2016 yılları arasında Türkiye’de kaynaştırma eğitimi üzerine okul öncesinden liseye kadar tüm öğretim kademelerinde yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin yöntemsel özelliklerini incelemiştir. Betimsel analiz ile verilerin analiz edildiği çalışmada araştırmacı, tezlerin daha çok Anadolu Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi’nde hazırlandığı; tezlerin çoğunlukla amaçlı örneklem ile seçilen bir ile 50 katılımcı aralığında gerçekleştirildiği; tezlerin genel olarak özel eğitim bölümlerinde hazırlandığı ve nitel araştırma yöntemlerinin çoğunlukla kullanıldığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Kaynaştırma eğitimiyle ilgili yapılmış tezleri inceleyen çalışmalar arasında odak noktasına ilkökulda kaynaştırma konusunda yazılmış tezleri alan tek çalışma Koçbeker Eid ve diğerlerinin (2018) çalışmasıdır. Araştırmacılar, 2009-2015 yıllarında ilkökulda kaynaştırma eğitimini konu alan tezleri temalaştırarak, tezleri alana sağladıkları katkılar açısından incelemiştir. Çalışmada ne tür bir veri analizi yöntemi kullanıldığı belirtilmemekle birlikte incelenen tezlerin, doküman analizi ve belirlenen parametreler doğrultusunda temalaştırıldığı ifade edilmektedir. Araştırmacılar, inceledikleri 73 adet lisansüstü tezin, ailelere, kaynaştırma öğrencilerine, normal gelişim gösteren öğrencilere, öğretmenlere ve öğretmen adaylarına, öğretmenlere, tek öğrenciye, kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunlara, yöneticilere ve BEP’e ve uygulamasına yönelik olarak yedi tema altında toplandığını belirlemişlerdir. Çalışmada ulaşılan her bir tema, o temada yer alan tezlerin birkaçının sonuçlarına yer verilerek tartışılmıştır. Çalışma sonunda öğretmenlere yönelik yazılan tezlerin çoğunlukta olduğu, kaynaştırma öğrencilerine ve kaynaştırma eğitiminin uygulanmasına yönelik yazılan tezlerin çok az olduğu, temaların hepsinin birbiriyle ilişkili olduğu, birinde yaşanan herhangi bir sorunun diğerlerine, dolayısıyla sürece yansıdığı bulgularına erişilmiştir.

Gerek özel eğitim alanında ve gerekse kaynaştırma eğitiminde lisansüstü tezlerin gözden geçirildiği çalışmalarda incelenen değişkenlere bakıldığında tezlerin; a) engel gruplarına, b) konularına, c) yıllarına, d) lisansüstü eğitim düzeyine, e) üniversitelere, f) yöntemlerine, g) çalışma grubuna, h) veri toplama yöntemlerine, ı) veri analizi yöntemlerine, i) enstitüsüne, j) bölümüne, k) danışman unvanlarına, l) kaynakçalarına, m) tezi yapan kişinin cinsiyetine, n) yapılan illere göre incelendiği; ayrıca kimi çalışmalarda tezlerin amacı, izleme, genelleme ve güvenilirlik verilerine yer verme durumu, sonuçları ve önerilerinin de incelendiği görülmektedir. Bu çalışmaların tümünde veriler, doküman inceleme tekniği kullanılarak toplanmış, çoğunda da betimsel analiz ve/veya içerik analizi yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Kaynaştırma eğitimi ile ilgili tezlerin incelendiği sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmış ve bu çalışmalardan birinde tüm öğretim kademelerini kapsayan tezlerin demografik ve yöntemsel özelliklerinin betimlendiği görülmüştür. İlkokulda kaynaştırmaya odaklanmış diğer çalışmada ise çalışmaların yalnızca temaları açısından incelendiği görülmüştür. İlkokulda kaynaştırma eğitimi konusuna odaklanmış, yıl sınırlaması olmadan ölçütlere uyan tüm lisansüstü tezlerin demografik özelliklerinin, temalarının ve yöntemsel değişkenlerinin yıllara göre değişimini sistematik biçimde inceleyen ve sonuçları sunan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

İlkokul düzeyinde kaynaştırma eğitime dair yapılan lisansüstü tez çalışmalarının demografik özellikleri, temaları ve yöntemsel özellikleri açısından yıllara göre değişen eğilimlerinin ortaya çıkarılması, gelecekte yapılacak çalışmalara rehberlik etmesi açısından önemlidir. Çalışmanın, ilkökulda kaynaştırma eğitime yönelik lisansüstü tezlerin incelenen değişkenler açısından mevcut durumunun ortaya konmasının, hangi konularda, hangi araştırma yöntemlerinde, hangi üniversitelerde, hangi çalışma gruplarında yapıldığının belirlenmesini mümkün kılması beklenmektedir. Çalışmada elde edilen verilerin hangi konuda çalışmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu, araştırma yönteminin seçimi, katılımcı özellikleri, veri toplama tekniklerine ilişkin ileride yapılacak araştırmalar için kestirimde bulunmayı sağlaması hedeflenmektedir. Bu gereksinimlerden hareketle yapılan bu çalışmada, Türkiye’de ilkökul düzeyinde kaynaştırma eğitime dair yapılan lisansüstü tezlerin demografik, tematik ve yöntemsel özelliklerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlkokul döneminde kaynaştırma eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş lisansüstü tezler yaygın olarak,
  - a. Hangi yıllarda,
  - b. Hangi anabilim dallarında,
  - c. Hangi üniversitelerde yapılmıştır?

2. İlkokul döneminde kaynaştırma eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin konuları yaygın olarak, hangi temalarda yapılmıştır? Temalar, yıllara ve lisansüstü eğitim düzeyine göre nasıl bir değişim göstermiştir?

3. İlkokul döneminde kaynaştırma eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerde yaygın olarak, hangi araştırma yöntemleri ve desenleri kullanılmıştır? Araştırma yöntemleri yıllara göre nasıl bir değişim göstermiştir?

4. İlkokul döneminde kaynaştırma eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerde yaygın olarak, hangi veri toplama teknikleri kullanılmıştır? Tezlerde kullanılan veri toplama tekniklerinin, araştırma yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?

5. İlkokul döneminde kaynaştırma eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerde yaygın olarak hangi çalışma gruplarıyla çalışılmıştır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Nitel araştırma yöntemi ile yürütülen bu çalışmada ilkokul döneminde kaynaştırma konusunda yapılan lisansüstü tezlerin çeşitli özellikleri bakımından eğilimlerini ortaya koyabilmek üzere doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren basılı ve elektronik materyallerin analizi için izlenen bir dizi sistematik işlemler bütünüdür (Bowen, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Doküman incelemesi yapılabilecek belgeler arasında, toplantı tutanakları, notlar, kitap ve broşürler, haritalar, gazete yazıları, dergiler, araştırmalar, senaryolar, raporlar, arşivler gibi belgeler yer almaktadır (Patton, 2002; Tekin, 2017). Doküman incelemesi, verilerin çeşitliliğini sağlamak üzere diğer tekniklerle birlikte kullanıldığı gibi tek başına bir araştırma yöntemi olarak da araştırmaya temel oluşturabilmektedir (Ulutaş, 2017). Bu çalışmada, araştırmanın temeli doküman incelemesi yöntemine dayalıdır ve tek başına kullanılmıştır. Doküman incelemesi (1) dokümanlara ulaşma, (2) orijinalliğin kontrol edilmesi, (3) dokümanların anlaşılması, (4) verinin analiz edilmesi ve (5) verinin kullanılması olmak üzere beş aşamada gerçekleştirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Örneklem

Bu çalışma, araştırmacılar tarafından daha önce 2017’de Antalya’da düzenlenen 6. Eğitim ve Öğretim Çalışmaları Dünya Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulan bir çalışmanın genişletilmiş örneklemini üzerinden elde edilen verileri içermektedir. Araştırmacılar önceki çalışmada tarama yaptıkları tarih itibarıyla 1997-2016 yıllarını kapsayacak şekilde eriştikleri 74 tez üzerinden elde ettikleri verileri sunmuştur. Çalışmanın makale olarak raporlaştırılması sürecinde yeniden bir tarama yapılmış ve 2016-2018 arasındaki tezler de kapsama alınmıştır. Güncel tarama için 13.12.2018 tarihinde Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Tez Merkezi’nin web sayfası araştırmacılar tarafından ziyaret edilmiştir (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>). YÖK tez tarama sayfasında gelişmiş tarama ekranındaki ‘aranacak kelime(ler)’ bölümüne, ‘*kaynaştırma*’ yazılmış, ‘aranacak alan’ kısmında ‘*tümü*’ seçeneği seçilmiş, izin durumu bölümünde ‘*izinli*’ işaretlenmiştir. Bu ilk tarama aşamasında tezlerin 1) Herhangi bir bölümünde ‘*kaynaştırma*’ sözcüğünü içeriyor olması, 2) Erişime açık olması yeterli görülmüştür. Yapılan bu ilk taramada bu koşulları sağlayan 370 adet teze ulaşılmıştır. Çalışmada ölçüt örnekleme yöntemine göre örneklem seçimi yapılmıştır. Bunun için ilk olarak ulaşılan bu 370 adet tez araştırmacılar tarafından, aşağıda verilen dahil edilme ve dışarıda bırakılma ölçütlerine göre daha detaylı olarak incelenerek ayıklanmıştır.

Dahil edilme ölçütleri

1. Konunun kaynaştırma eğitimi ile ilgili olması,
2. Çalışmanın ilkokul seviyesinde (1- 4. sınıf) ya da ilköğretim birinci kademedede (1-5. sınıf) yürütülmüş olması (İlköğretimin iki kademedden oluştuğu ve 8 yılı kapsadığı dönemde 1-5. sınıflar ilkokul olarak değerlendirilmektedir).

Dışarıda bırakılma ölçütleri

1. Girilen anahtar kelimenin (kaynaştırma) farklı bir anlamda kullanıldığı, konunun ve alanın tamamen dışında bir bilim dalında yapılmış olması (mühendislik vb.),
2. Sınıf düzeyinin ortaokul, lise olması ya da ilköğretim birinci kademe (1-5. sınıf) ile birlikte ilköğretim ikinci kademeyi de (6-8. sınıf) içermesi ya da hiç belirtilmemiş olması,
3. Genel eğitim uygulaması içerisindeki paydaşlar (öğretmenler, öğrenciler, aileler, okul yöneticileri vb. kişiler) dışındaki katılımcılar ile yapılmış olması (lisans öğrencileri, akademisyenler, özel özel eğitim merkezinde görevli öğretmenler vb.),
4. Katılımcıları ilköğretim düzeyinde kaynaştırma öğrencileri/aileleri olmakla birlikte öğrencilerin devam ettiği okulun dışında bir ortamda (özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi vb.) yapılmış olması.

Çalışmanın örnekleminin seçimi için iki araştırmacı bir araya gelmiş, ilk aşamada ulaştıkları 370 tezin arasından dışarıda bırakılma ölçütlerini taşıyanları ayırmak üzere tezlerin isimlerini ve/veya özetlerini incelemiş, hemen göze çarpanları (alan dışı olanlar, ortaokul/lise ifadesini içerenler, sadece öğretmen adaylarıyla yapılanlar vb.) çalışma dışında bırakmıştır. Bu ilk göze çarpanları eleme işleminden sonra kalan 186 adet tez için, ikinci eleme aşamasına geçilmiştir. Bunun için önce 186 tez, araştırmaya kesin dahil edilecekleri seçmek üzere her iki araştırmacının bilgisayarlarına pdf formatında kaydedilmiştir. Daha sonra araştırmacılar, birbirinden bağımsız olarak bu tezlerin dahil edilme ölçütlerini karşılayıp karşılamadığını incelemiştir. Araştırmacılar, araştırma kapsamına alınması gerektiğine kanaat getirdikleri tezlerin künye bilgilerini Excel tablosuna kaydetmiştir. Ardından araştırmacılar tekrar bir araya gelip, her iki listeyi karşılaştırmış, iki liste arasındaki uyumu incelemiştir. Uyum olmayan tezler araştırmacılar tarafından birlikte tekrar incelenmiş ve dahil etme ölçütlerini taşıyıp taşımadığı tartışılarak uzlaşma sağlanmıştır. Sonuç olarak ilköğretim düzeyinde kaynaştırma eğitimi konu alan ve araştırmacıların dahil edilme ölçütlerini karşıladığını belirlediği, toplamda 109 adet tez araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada incelenen lisansüstü tezlerin %83'ü yüksek lisans (n=90), %17'si doktora (n=19) düzeyindedir.

Araştırmada Gözetilen Etik İlkeler

Bu araştırmayı yürütmek üzere araştırmacılar, incelenecek dokümanların dahil edilme ve dışarıda bırakılma ölçütlerini açıkça belirtmiş, tez tarama sayfasında anahtar kelimeler yazılmış, doküman incelemesi aşama aşama ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Araştırmacılar verileri analiz ederken kodlama sayfasında, inceledikleri tezlerin ve yazarlarının isimlerini yazmamış yalnızca kodlarını kaydederek etiketlemiştir. Araştırma verilerinin güvenilirliği için iki aşamada gözlemciler arası güvenilirlik ölçümü ile yapılarak yanlılıktan uzak kalınmak istenmiştir. Araştırma verileri incelenen tezlerden elde edilen verilerle sınırlıdır.

Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinde kaynak tarama, inceleme ve not alma tekniklerine başvurulmuştur. Bu açıdan bu araştırmanın veri toplama tekniği doküman inceleme tekniğidir. Buna göre ilk olarak dokümanlara ulaşılmış, önceden belirlenen ölçütlere göre incelenecek tezler belirlenmiştir. Dokümanları anlamak üzere, araştırmaya dahil edilen 109 tezin özeti her iki araştırmacı tarafından okunmuştur. Ardından araştırmacılar, verileri daha kolay çalışabileceği bir forma dönüştürmek için, Excel programında "Veri Kayıt Tablosu" (bkz. EK. 1) hazırlamıştır. Araştırmada incelenen değişkenlerin başlıkları, tablonun en üst satırına, her biri ayrı sütunda olacak şekilde yerleştirilmiştir. Tablonun en soldaki sütununda her biri ayrı satırda yer alacak şekilde incelenen tezlerin numaraları yazılmıştır. Her iki araştırmacı, bu tabloda yer alan değişkenleri her bir tez için incelemiş ve elde ettiği sonucu bu tabloya yazmıştır. İncelenen tezlerin araştırma yöntemi, deseni, veri toplama tekniklerine ait verileri toplarken kullanmak üzere "Yöntemsel Veri Kodlama Rehberi" geliştirilmiştir (bkz. EK. 2). Bunun için, Uğur Erdoğan'ın (2009) BÖTE alanında yapılmış lisansüstü tezlerin araştırma eğilimlerini incelediği yüksek lisans tez çalışmasında kullandığı kodlama kitapçığında yer alan başlıklar ile benzer çalışmalarda kullanılan formlar/başlıklar/sınıflamalar incelenmiştir. Ayrıca yöntem/desen sınıflamaları konusunda araştırma yöntemleri kitaplarından da (Johnson ve Christensen, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2016) yararlanılmıştır. Tüm bu incelemelerden sonra hazırlanan taslak rehber, 2 ölçme-değerlendirme uzmanı ile 2 araştırma yöntemleri konusunda uzman öğretim üyesine kapsam geçerliği açısından incelenmiş ve gerekli düzeltme önerilerinden sonra son şekli verilmiştir.

Verilerin Analizi

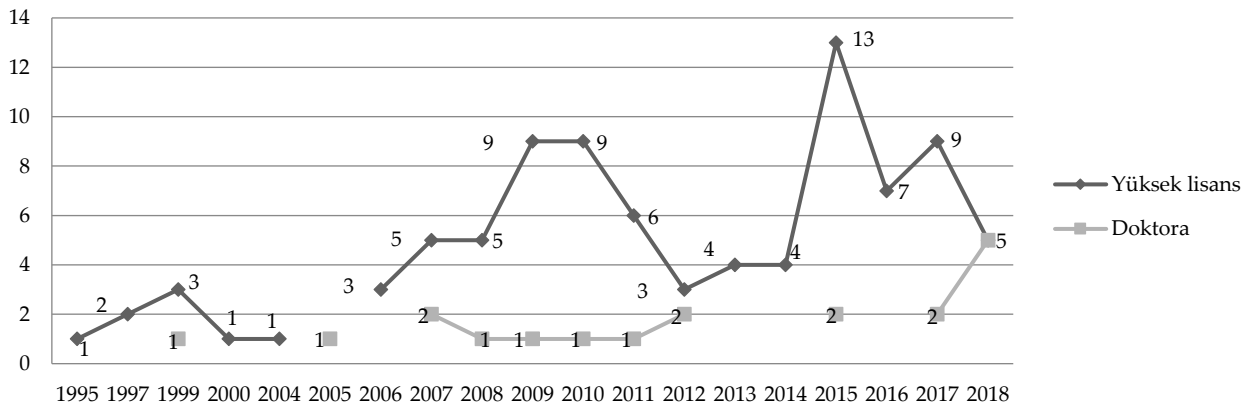
Araştırma amaçlarına göre elde edilen verilerin analizi betimsel analiz ile yapılmıştır. İncelenen lisansüstü tezlerin tarihi, gerçekleştirildiği enstitünün bağlı olduğu üniversite, düzeyi gibi demografik özellikleri ile araştırma türü, yöntemi, deseni, veri toplama teknikleri, çalışma grupları gibi tezlerin yöntemine dair veriler önceden belirlenmiş analiz birimleri ışığında analiz edilmiştir. Tezlerin konularına dair temalara ulaşabilmek için, tümevarımsal yaklaşımla kodlardan yararlanılarak kategorilere ve buradan da temalara ulaşılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bunun için öncelikle her iki araştırmacı incelenen tezin özeti ile amacı ve alt amaçlarını en az iki kez okumuştur. Ardından “Veri Kayıt Tablosuna” konu sütununa, her bir tezin konusuna ilişkin ulaştığı kodu yazmıştır. Örneğin, “kaynaştırmada öğretmen tutumları”, “kaynaştırmada sorunlara yönelik öğretmen görüşleri”. Ardından iki araştırmacı bir araya gelmiş, kodlardaki uyumu incelemiştir. Uyum olmayan kodlar için ilgili tezin özeti ve amacı yeniden okunmuş ve konusunun nasıl kodlanacağına karar verilmiştir. Kodlama işlemi bittikten sonra birbirine benzeyen kodlar belirlenmiş, aynı kategori altına girebilecek olan kodlar biraraya getirilerek temalandırılmıştır. Örneğin, “kaynaştırmaya yönelik tutumlar”, “görüşler”, “eğitim/müdahale” vb. oluşan temalar özel eğitim ve nitel araştırmalar konusunda uzman bir öğretim üyesinin görüşlerine sunulmuş ve önerileri doğrultusunda temalar ve alt temalar son şeklini almıştır.

Çalışmada elde edilen verilerin güvenilirliği için yapılan betimsel analiz sonucunda elde edilen verilerde kodlayıcılar arası güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Miles ve Huberman’ın (1994) içsel tutarlılık olarak ifade ettiği güvenilirlik, [görüş birliği sayısı÷ (toplam görüş birliği sayısı + görüş ayrılığı sayısı) × 100] formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az % 80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994; Patton, 2002). Demografik ve yöntemsel değişkenlere ilişkin verilerin güvenilirliği için örneklemin %30’u yani rastgele seçilen 32 tez üzerinden araştırmacıların uyumuna bakılmıştır ve %90 oranında bir uyum elde edilmiştir. Uyum olmayan veri noktaları için araştırmacılar tekrar bir araya gelerek tartışmış ve de uzlaşma sağlanmıştır. Geri kalan tezlerin veri analizi ikinci araştırmacı tarafından yapılmıştır. Tezlerin temalarına yönelik yapılan analizlerde güvenilirlik ölçümleri için rastgele seçilen 32 tez her iki araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız olarak kodlanmıştır. Ardından ortaya çıkan kodların uyumuna bakılmış ve %89 düzeyinde uyum olduğu görülmüştür. Bu aşamadan sonra diğer makalelerin temalarına ilişkin analiz birinci araştırmacı tarafından yapılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler, frekans ve/veya yüzde değerleri ile tablo ya da şekiller üzerinde sunulmuştur.

Bulgular

İlkokulda Kaynaştırmaya Yönelik Lisansüstü Tezlerin Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın ilk alt amacında, ilkokul döneminde kaynaştırma eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin, yaygın olarak hangi yıllarda, hangi anabilim dalında ve hangi üniversitelerde gerçekleştirildiği incelenmiştir. İlk olarak ilkokulda kaynaştırma eğitime yönelik yapılmış lisansüstü tezlerin yaygın olarak hangi yıllarda gerçekleştirildiği incelenmiştir. Şekil 1’de ilkokulda kaynaştırma eğitime yönelik lisansüstü tezlerin yıllara göre sayılarının değişimi gösterilmektedir.

Şekil 1. Yıllara göre lisansüstü tez sayıları

Şekil 1'e göre ilkökul düzeyinde kaynaştırma eğitime yönelik yapılmış lisansüstü tezlerin gerçekleştirildiği yıllara bakıldığında, araştırmaya dahil edilme ölçütlerini karşılayan ilk çalışma 1995 yılında yapılmıştır. Lisansüstü tezler sıklık bakımından incelendiğinde, ölçütü karşılayan en fazla tez sayısının 2015 (n=15) yılında olduğu görülmektedir. 1996, 1998, 2001, 2002, 2003 yıllarında ise ölçütleri taşıyan herhangi bir teze rastlanmamıştır. Eğitim düzeyine göre tezlerin sıklığı incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin 2015'te (n = 13), doktora düzeyinde ise 2018'de (n = 5) yaygın olarak yapıldığı görülmektedir. 2004 yılından sonra her yıl ilkökulda kaynaştırma konusunda yüksek lisans ve/veya doktora türünde en az bir tez yapılmıştır.

Araştırmanın ilk alt amacında, ilkökulda kaynaştırma eğitime yönelik yapılmış lisansüstü tezlerin yaygın olarak hangi anabilim dalında gerçekleştirildiği incelenmiştir. Çalışmaya katılma ölçütlerini karşılayan lisansüstü tezlerin anabilim dallarının eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1

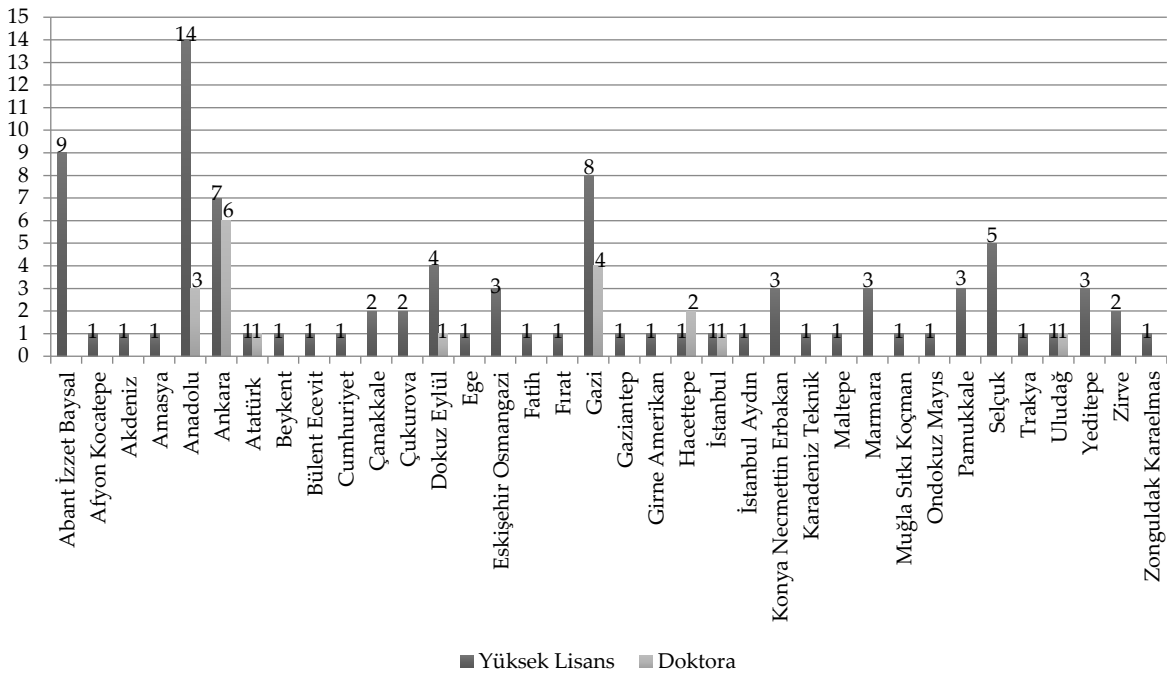
Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dalları

Anabilim Dalları	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Özel Eğitim	38	34.9	11	10.0	49	44.9
Sınıf Öğretmenliği	27	24.7	1	0.9	28	25.6
Eğitim Yönetimi ve Denetimi	8	7.3	-	-	8	7.3
Eğitim Programları ve Öğretimi	4	3.7	2	1.8	6	5.5
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	1	0.9	2	1.8	3	2.7
İlköğretim	1	0.9	2	1.8	3	2.7
PDR	3	2.7	-	-	3	2.7
BÖTE	2	1.8	-	-	2	1.8
Eğitim Bilimleri	2	1.8	-	-	2	1.8
Felsefe ve Din Bilimleri	-	-	1	0.9	1	0.9
Güzel Sanatlar Eğitimi	1	0.9	-	-	1	0.9
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	1	0.9	-	-	1	0.9
İşletme Yönetimi	1	0.9	-	-	1	0.9
Sosyoloji	1	0.9	-	-	1	0.9
Toplam	90	82.6	19	17.4	109	100

Tablo 1'e bakıldığında ilkökul dönemi kaynaştırma eğitiminde çeşitli anabilim dallarında çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin 13 farklı anabilim dalında yapıldığı, doktora tezlerinin ise 6 farklı anabilim dalında yapıldığı görülmektedir. Yapılan lisansüstü tezlerin anabilim dallarına göre sıklığına bakıldığında en fazla tez %44,9 oranla özel eğitim (n=49) anabilim dalında yapılmış olup, hem yüksek lisans (%34,9) hem doktora düzeyinde (%10) özel eğitim anabilim dalı en fazla tezin yapıldığı anabilim dalıdır. Toplam sayı bakımından özel eğitimi %25,6 oranla sınıf öğretmenliği (n=28) ve %7,3 oranla eğitim yönetimi (n=8) anabilim dalları izlemektedir. Doktora düzeyinde felsefe ve din bilimleri anabilim dalında, yüksek lisans düzeyinde ise güzel sanatlar, halkla ilişkiler ve tanıtım, işletme yönetimi ve sosyoloji anabilim dallarında birer adet tezin yapıldığı görülmektedir.

Araştırmanın ilk alt amacında, ilkökulda kaynaştırma eğitime yönelik yapılmış lisansüstü tezlerin yaygın olarak hangi üniversitelerde gerçekleştirildiği incelenmiştir. Çalışmaya katılma ölçütlerini karşılayan lisansüstü tezlerin üniversitelerinin eğitim düzeyine göre dağılımı Şekil 2'de verilmektedir.

Şekil 2. Lisansüstü tezlerin yapıldığı üniversiteler

İlkokulda kaynaştırma eğitimi ile ilgili lisansüstü tezler 36 farklı üniversitede yapılmıştır. Şekil 2’ye göre, ilkokulda kaynaştırma eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlerin gerçekleştirildiği üniversiteler açısından sıklığı incelendiğinde, en fazla lisansüstü tezin Anadolu Üniversitesi’nde (n=17) yapıldığı, onu Ankara Üniversitesi (n=13) ve Gazi Üniversitesi’nin (n=12) izlediği görülmektedir. Şekil 2’ye göre doktora düzeyinde yapılan tezler 8 farklı üniversitede gerçekleştirilmiş olup, en fazla sayıda doktora tezi Ankara Üniversitesi’nde (n=6) yapılmıştır. Yüksek lisans düzeyinde ise en az 1 adet tezin yapılmış olduğu 36 üniversite mevcuttur. Yüksek lisans düzeyinde ilkokulda kaynaştırma ile ilgili lisansüstü tez en fazla Anadolu Üniversitesi’nde (n=14) yapılmıştır.

Lisansüstü Tezlerin Temalarına Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci alt amacında ilkokul döneminde kaynaştırma eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin yaygın olarak, hangi temalarda yapıldığı ve temalarının yıllara ve lisansüstü eğitim düzeyine göre nasıl bir değişim gösterdiği sorusuna yanıt aranmıştır. Bu soruya yanıt arayabilmek için yapılan analizde, incelenen lisansüstü tezlerin konuları araştırmacılarca kodlanmış ve benzer konuları içeren çalışmalar ortak temalar altına alınarak tabloda sunulmuştur. Sonuçta, ilkokulda kaynaştırma eğitimi lisansüstü tez konularının, eğitim/müdahale, görüşler, kaynaştırma uygulamaları, kaynaştırmaya yönelik tutumlar, düzey belirleme, öğretmen yeterlikleri, aileler ve tükenmişlik olmak üzere 8 temada toplandığı sonucuna ulaşılmıştır. Temalar, toplam sayı bakımından en çok ele alınan konudan aza doğru alt alta sıralanmıştır. Tablo 2’de lisansüstü tez konularının oluşan temalar ve alt temalarına göre frekans ve yüzde değerleri verilmektedir.

Tablo II

İlkokulda Kaynaştırma Eğitimi Lisansüstü Tezlerinin Tema ve Alt Temaları

Temalar	Alt Temalar	f	%
Eğitim/Müdahale	Kaynaştırma öğrencisine beceri/davranış kazandırma	16	14.6
	Öğretmen eğitimi	13	11.9
	Öğrencilerde sosyal kabulü artırma	3	2.7
	Toplam	32	29.3
Görüşler	Kaynaştırma eğitimi uygulamaları	24	22.0
	BEP geliştirme süreci	3	2.7
	Destek eğitim odası uygulaması	2	1.8
	Kaynaştırmada öğretmen yeterlikleri	1	0.9

	Toplam	30	27.5
Kaynaştırma Uygulamaları	Sınıf içi uygulamalar	17	15.5
	Yerleştirme süreci	1	0.9
	Toplam	18	16.5
Kaynaştırmaya yönelik tutumlar	Öğretmen tutumları	8	7.3
	Akran tutumları	2	1.8
	Öğretmen ve veli tutumları	3	2.7
	Toplam	13	11.9
Düzy Belirleme	Kaynaştırma öğrencilerinin bir alanda yapabildiklerini inceleme	7	6.4
	Kaynaştırma öğrencisi ve akranlarının bir alanda yapabildiklerini inceleme	1	0.9
	Toplam	8	7.3
Öğretmen Yeterlikleri	Kaynaştırmada öğretmen öz-yeterlik algısı	2	1.8
	ÖGÖ'yü tanıma yeterliliği	1	0.9
	Sınıf yönetimi becerileri	1	0.9
	Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin yeterlikleri	1	0.9
	Toplam	5	4.5
Aileler	Aile katılımı	1	0.9
	Ailelerin kaygı düzeyi	1	0.9
	Toplam	2	1.8
Tükenmişlik	Öğretmenlerde tükenmişlik düzeyi	1	0.9
	Genel Toplam	109	100

Tablo 2'ye göre ilkökulda kaynaştırma ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin temalarının sıklığına bakıldığında, en fazla “eğitim/müdahale” temasında (n=32, %29,3), en az ise “tükenmişlik” temasında (n=1, %0,1) çalışma olduğu görülmektedir. “Eğitim/müdahale” çalışmalarının üç alt teması oluşmuştur. Alt temalar içinde en fazla %14,6 oranında “kaynaştırma öğrencisine beceri/davranış kazandırma”ya (n=16) yönelik çalışma yapıldığı görülmektedir. “Eğitim/müdahale” çalışmalarından sonra en fazla çalışılan konu %30 oranı ile “görüşler” temasında (n=30) olmuştur. “Görüşler” temasında yer alan çalışmaların dört adet alt tema içinde en fazla çalışılan konunun “kaynaştırma eğitimi uygulamalarına” yönelik görüşler olduğu görülmektedir. Lisansüstü tezlerde en az “aileler” (n=2) ve “tükenmişlik” (n=1) temalarında çalışma yapılmıştır. “Aileler” temasında aile katılımı (n=1) ve ailelerin kaygı düzeyi (n=1) ile ilgili çalışılmışken, “tükenmişlik” temasında öğretmen tükenmişlik düzeyi ile ilgili bir adet çalışma yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci alt amacında ayrıca ilkökulda kaynaştırma eğitimi lisansüstü tezlerin temalarının tezin düzeyine ve yıllara göre nasıl bir değişim gösterdiği incelenmiştir. Yüksek lisans ve doktora tezlerinin temaları 5'er yıllık dönemlere ayrılarak tablolştırılmıştır. Tablo 3'te temaların tezlerin düzeyine ve yıllarına göre dağılımı verilmektedir.

Tablo III

İlkökulda Kaynaştırma Eğitimi Lisansüstü Tezlerin Düzeyine ve Yıllara Göre Temalarının Dağılımı

Yıllar	1995-1999		2000-2004		2005-2009		2010-2014		2015-2018				Y.L. Toplam	D. Toplam	Toplam
Tema	Y.L.	D.	Y.L.	D.	Y.L.	D.	Y.L.	D.	Y.L.	D.	Y.L.	D.			
Eğitim/Müdahale	2	1	1	-	5	5	5	3	4	6			17	15	32
Toplam	3		1		10		8		10						
Görüşler	1	-	-	-	6	-	7	1	14	1			28	2	30
Toplam	1		0		6		8		15						
Kaynaştırma Uygulamaları	-	-	-	-	7	-	4	-	6	1			17	1	18
Toplam	0		0		7		4		7						
Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlar	1	-	-	-	1	-	7	-	4	-			13	-	13
Toplam	1		0		1		7		4						
Düzy Belirleme	2	-	1	-	2	-	1	-	2	-			8	-	8
Toplam	2		1		2		1		2						
Öğretmen Yeterliği	-	-	-	-	-	-	2	-	2	1			4	1	5
Toplam	0		0		0		2		3						
Aileler	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-			2	-	2
Toplam	0		0		0		0		2						

Tükenmişlik	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1
Toplam	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	1
TOPLAM	6	1	2	-	22	5	26	4	34	9	90	19	109

Y.L.: Yüksek lisans, D.: Doktora

Tablo 3’e bakıldığında, lisansüstü tezlerde en fazla ele alınan tema olan “eğitim/müdahale” çalışmalarının (n=32), 17’sinin yüksek lisans, 15’inin doktora düzeyinde olduğu görülmektedir. Tez temalarının lisansüstü eğitim seviyesine göre dağılımına bakıldığında, yüksek lisans tezlerinde en fazla “görüşler” (n=28) temasına giren çalışmanın yapıldığı; doktora tezlerinde ise en fazla “eğitim/müdahale” temasında tezin yapıldığı görülmektedir. En az çalışılan konular ise yüksek lisans seviyesinde “öğretmen yeterliği” (n=4), “aileler” (n=2), “tükenmişlik” (n=1) temaları altında giren çalışmalardır. Doktora tezlerinde “kaynaştırmaya yönelik tutumlar”, “düzey belirleme”, “aileler” ve “tükenmişlik” temalarında hiç çalışma yapılmamıştır.

Lisansüstü tezlerin temalarının yıllara göre değişimi incelendiğinde, “eğitim/müdahale” temasında her aralıkta en az bir tezin yapıldığı; en fazla 2005-2009 ve 2015-2018 aralığında onar adet tezin yapıldığı görülmektedir. “Görüşler” temasında en fazla 2015-2018 aralığında tez yapılmıştır. “Kaynaştırma uygulamaları” temasında en fazla 2005-2009 ve 2015-2018 aralığında yedişer adet tezin yapıldığı görülmektedir. Tablo 3’e göre, “Düzey belirleme” temasında her aralıkta bir ya da iki tezin yapıldığı; “öğretmen yeterliği” temasında yapılan tezlerin 2010-2014 aralığında (n = 2) ilk kez yapılmaya başlandığı, 2015-2018 aralığında da (n = 3) devam ettiği görülmektedir. “Aileler” temasında yalnızca 2015-2018 aralığında (n = 2), “tükenmişlik” temasında ise yalnızca 2005-2009 aralığında tez yapılmıştır.

Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemlerine Yönelik Bulgular

Çalışmanın üçüncü alt amacında, ilkokul döneminde kaynaştırma eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin yaygın olarak, hangi araştırma yöntemleri ve desenleri ile yürütüldüğü ve bu yöntemlerin yıllara göre nasıl bir değişim gösterdiği incelenmiştir. Tablo 4’te incelenen tezlerin araştırma yöntemlerine ve desenlerine göre dağılımı verilmektedir.

Tablo IV

Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemleri ve Desenleri

Araştırma Yöntemi	Araştırma Deseni	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam		
		f	%	f	%	f	%	
Nicel	Deneyssel	Gerçek deneysel desen	1	0.9	-	-	1	0.9
		Yarı deneysel desen	6	5.5	6	5.5	12	11.0
		Tek denekli desenler	5	4.5	4	3.6	9	8.2
		Toplam	12	11.0	10	9.2	22	20.1
	Deneyssel olmayan	Tarama	28	25.6	-	-	28	25.6
		Nedensel karşılaştırma	1	0.9	-	-	1	0.9
		Korelasyonel (bağıntısal)	9	8.2	-	-	9	8.2
		Toplam	38	34.8	-	-	38	34.8
	Toplam	50	45.8	10	9.2	60	55.0	
Nitel	Durum çalışması	4	3.6	1	0.9	5	4.5	
	Fenomenoloji	2	1.8	-	-	2	1.8	
	Kültür analizi	1	0.9	-	-	1	0.9	
	Eylem araştırması	2	1.8	4	3.6	6	5.5	
	Belirtilmemiş	27	24.7	2	1.8	29	26.6	
	Toplam	36	33.0	7	6.4	43	39.4	
Karma	Yakınsayan paralel karma desen	1	0.9	-	-	1	0.9	
	Keşfedici sıralı karma desen	-	-	1	0.9	1	0.9	
	Çok safhalı karma desen	-	-	1	0.9	1	0.9	
	Belirtilmemiş	3	2.7	-	-	3	2.7	
	Toplam	4	3.6	2	1.8	6	5.5	
Genel Toplam	90	82.5	19	17.4	109	100		

Tablo 4’e göre ilkokulda kaynaştırma ile ilgili lisansüstü çalışmalarının %55’i nicel (n=60), %39,4’ü nitel (n=43) ve %5,5’u karma yöntemle (n=6) gerçekleştirilmiştir. Nicel yöntemle yapılan lisansüstü çalışmaların %45,8’i yüksek lisans (n=50) düzeyinde, %9,2’si doktora (n=10) düzeyindedir. Nitel yöntemle gerçekleştirilen

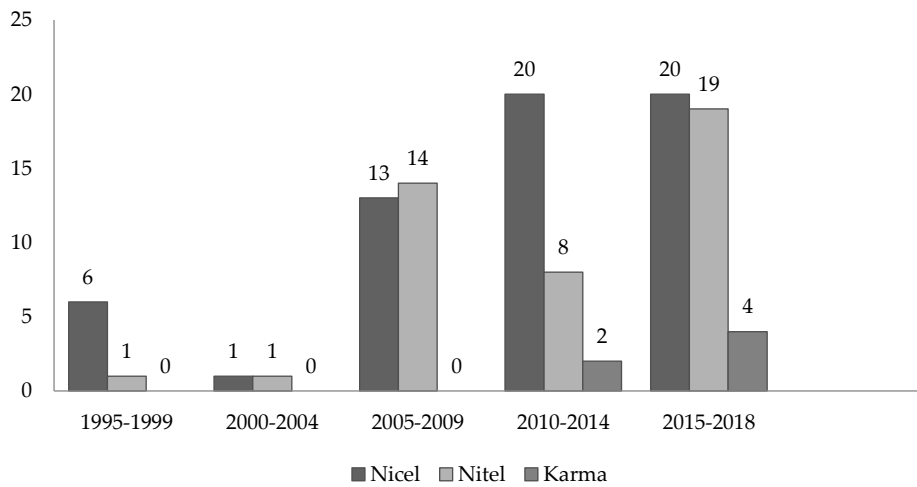
lisansüstü çalışmaların %33'ü yüksek lisans (n=36), %6,4'ü doktora düzeyinde (n=7) gerçekleştirilmiştir. Karma yöntemin kullanıldığı çalışmaların ise %3,6'sı yüksek lisans (n=4), %1,8'i doktora düzeyindedir (n=2).

Tablo 4'te lisansüstü çalışmalardan nicel yöntemle gerçekleştirilen çalışmalara bakıldığında, deneysel olmayan çalışmaların (%34,8), deneysel olan çalışmalardan (%20,1) daha yüksek oranda gerçekleştirildiği görülmektedir. Deneysel çalışmalarda kullanılan araştırma desenleri arasında en fazla yarı deneysel desen (%11,0), deneysel olmayan çalışmalarda ise en fazla tarama deseni ile (%25,6) yürütüldüğü görülmektedir. Ayrıca nicel araştırma yöntemi ile yürütülen çalışmaların deneysel olmayan gruptaki tez çalışmalarının tümünün yüksek lisans düzeyinde (%35,7) yapıldığı, doktora düzeyinde deneysel olmayan çalışma yapılmadığı, yapılan nicel araştırma türündeki doktora çalışmalarının tümünün deneysel çalışmalardan oluştuğu (% 9,2) görülmektedir.

Tablo 4'e göre nitel yöntemle yürütülen lisansüstü çalışmalar incelendiğinde, toplamda % 39,4 oranında nitel çalışmanın (n=43) yapıldığı, bu çalışmaların %33 oranında yüksek lisans (n=36), %6,4 oranında doktora düzeyinde (n=7) olduğu görülmektedir. Nitel yöntem ile yapılmış toplamda 43 çalışmanın 29'unda çalışmanın hangi desenle tasarlandığına ilişkin olarak açıklamaya tezin herhangi bir bölümünde yer verilmediği görülmektedir. Bu çalışmalardan yüksek lisans düzeyinde %24,7 oranında çalışmada, doktora düzeyinde %1,8 oranında tezde kullanılan araştırma desenine ait bir bilgiye rastlanmamıştır. Nitel yöntemle yürütülen lisansüstü çalışmalardan araştırma desenine yönelik açıklama yapılmış olanlar arasında en fazla (%5,5) eylem araştırması deseni ile çalışma yürütülmüştür. Eylem araştırmasını %4,5 oranı ile durum çalışması izlemektedir. Yüksek lisans düzeyindeki tez çalışmalarının çoğunlukla nitel çalışmalardan durum çalışması olarak gerçekleştirildiği (%3,6), doktora düzeyinde ise eylem araştırmalarının (%3,6) kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 4'e bakıldığında lisansüstü çalışmaların %5,5 oranında en az karma yöntemle (n=6) yapıldığı görülmektedir. Çalışmaların %3,6'sı yüksek lisans (n=4), %1,8'i doktora (n=2) düzeyindedir. Karma yöntem araştırmalarının desenlerine bakıldığında, yakınsayan paralel karma (%0,9), keşfedici sıralı karma (%0,9) ve çok safhalı karma desen (%0,9) ile yürütüldüğü görülmektedir. Karma yöntemle yürütülen çalışmalardan yüksek lisans düzeyinde 3 çalışmada araştırmanın karma araştırma yöntemleri arasından hangi desen ile tasarlandığı belirtilmemiştir.

Çalışmanın üçüncü amacına yönelik olarak ilkökulda kaynaştırmaya yönelik incelenen lisansüstü tezlerin yöntemlerinin yıllara göre nasıl bir değişim gösterdiği de incelenmiştir. Şekil 3'te tezlerin yöntemlerinin yıllar bazında değişimi verilmektedir.

Şekil 3. Lisansüstü tezlerin yöntemlerinin yıllara göre değişimi

Şekil 3'te görüldüğü gibi ilkökulda kaynaştırma ile ilgili yapılmış lisansüstü tezler 2010-2014 dönemine kadar sadece nicel ve nitel araştırma yöntemlerine göre yürütülmüş, 2010-2014 döneminden itibaren karma

yöntemle yürütülen çalışmalara rastlanmıştır. 1995-1999 döneminde (n=6) ve 2010-2014 döneminde (n=20) en fazla nicel yöntemle çalışma yapılmışken, diğer dönemlerde nicel ve nitel yöntemlerin eşit ya da yakın sayıda olduğu görülmektedir. Nitel yöntemle yürütülen çalışmalarda 2005-2009 döneminde önceki yıllara göre artış olmuş, 2010-2014 döneminde azalsa da (n=8), son dönemde büyük bir sıçrayış yaparak kendi içinde en fazla sayıda 2015-2018 döneminde (n=19) yapılmıştır.

Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Tekniklerine Yönelik Bulgular

Çalışmanın dördüncü alt amacında ilkokul döneminde kaynaştırma eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerde yaygın olarak, hangi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı ve tezlerde kullanılan veri toplama tekniklerinin, araştırma yöntemlerine göre dağılımının nasıl olduğu incelenmiştir. İlkokulda kaynaştırma ile ilgili lisansüstü tezlerin eğitim düzeyine göre veri toplama tekniklerine ilişkin veriler Tablo 5’te sunulmaktadır.

Tablo V

Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Teknikleri*

Tezin Düzeyi	Anket	Görüşme	Gözlem	Diğer**	Testler	Odak Grup
Yüksek Lisans	40	39	19	10	10	1
Doktora	11	12	12	8	5	3
Toplam	51	51	31	18	15	4

*Birden fazla veri toplama tekniği kullanılan çalışmalarda her bir teknik ilgili başlığa dahil edilmiştir. Bir çalışmada birden fazla teknik kullanılabildiği için yüzde değerlerine yer verilmemiştir.

**Bu grupta doküman inceleme, sosyometri, araştırmacı günlüğü ve ses kaydı teknikleri yer almaktadır.

Tablo 5’e bakıldığında lisansüstü tezlerin verilerinin toplamda en fazla anket (n=51) ve görüşme (n=51) tekniği ile toplandığı, en az ise odak grup tekniği (n=4) ile toplandığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde en fazla anket tekniğine(n=40) yer verilirken, doktora tezlerinde en fazla görüşme (n=12) ve gözlem (n=12) tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir.

Lisansüstü tezlerde araştırma yöntemlerine göre hangi veri toplama tekniklerinin kullanıldığına dair bulgular Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo VI

Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Tekniklerinin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı*

Araştırma Yöntemi	Anket	Görüşme	Gözlem	Diğer**	Testler	Odak Grup
Nicel	42	9	17	1	15	1
Nitel	3	39	13	17	-	-
Karma	6	3	1	-	-	3
Toplam	51	51	31	18	15	4

*Birden fazla veri toplama tekniği kullanılan çalışmalarda her bir teknik ilgili başlığa dahil edilmiştir. Bir çalışmada birden fazla teknik kullanılabildiği için yüzde değerlerine yer verilmemiştir.

**Bu grupta doküman inceleme, sosyometri, araştırmacı günlüğü ve ses kaydı teknikleri yer almaktadır.

Tablo 6’da görüldüğü gibi nicel çalışmalarda en fazla anket tekniği (n=42) ile veri toplanırken, nitel çalışmalarda görüşme (n=39), karma çalışmalarda en fazla anket (n=6) tekniği ile veri toplanmıştır. Nicel çalışmalarda gözlem tekniği ile veri toplamış olan 17 lisansüstü tez çalışması varken, nitel çalışmalarda 17 adet diğer teknikler kullanılmıştır. Test tekniği ile yalnızca nicel çalışmalarda (n=15) veri toplandığı görülmektedir. 1 nicel, 3 karma yöntem ile yürütülen çalışmada odak grup görüşmesi ile veri toplandığı, nitel çalışmaların hiçbirinde odak grup tekniğinin kullanılmadığı görülmüştür.

Lisansüstü Tezlerin Çalışma Gruplarına Yönelik Bulgular

Çalışmanın beşinci alt amacında ilkokul döneminde kaynaştırma eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş

lisansüstü tezlerde yaygın olarak hangi çalışma gruplarıyla çalışıldığı incelenmiştir. İncelenen lisansüstü tezlerde çalışma gruplarına ait veriler Tablo 7’de verilmektedir.

Tablo VII

Tezlerin Çalışma Gruplarının Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı

Çalışma Grubu	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Öğretmenler	47	43.1	7	6.4	54	49.5
Öğrenciler	21	19.2	3	2.7	24	22.0
Öğrenciler, Öğretmenler ve Aileler	6	5.5	2	1.8	8	7.3
Öğrenciler ve Öğretmenler	2	1.8	5	4.5	7	6.4
Öğretmenler ve Aileler	4	3.6	-	-	4	3.6
Öğretmenler ve Okul Yöneticileri	4	3.6	-	-	4	3.6
Aileler	2	1.8	-	-	2	1.8
Öğrenciler, Öğretmenler, Okul Yöneticileri ve Aileler	1	0.9	1	0.9	2	1.8
Öğretmenler, Okul Yöneticileri, Öğrenciler, Akademisyenler	-	-	1	0.9	1	0.9
Öğretmenler, Aileler, Uzmanlar	1	0.9	-	-	1	0.9
Uzmanlar ve Öğretmenler	1	0.9	-	-	1	0.9
Okul Yöneticileri	1	0.9	-	-	1	0.9
Toplam	90	82.5	19	17.4	109	100

Tablo 7’ye göre, ilkokulda kaynaştırma eğitimi konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin çalışma gruplarının 12 başlıkta yer aldığı görülmektedir. Hem doktora hem de yüksek lisans düzeyinde tezlerde toplam sayıya bakıldığında sıklıkla yalnızca öğretmenlerin çalışma grubunda olduğu çalışmalar (%49,5) yer almaktadır. Sadece öğretmenlerle yürütülen çalışmaları, %22 oranla sadece öğrencilerle yürütülenler (n=24) izlemektedir. Tablo 7’de görüldüğü üzere, ailelerin, okul yöneticilerinin, uzmanların yer aldığı çalışma grupları ile daha az sıklıkla çalışılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

İlkokul döneminde kaynaştırma konusunda yapılan lisansüstü tezlerin, demografik özellikleri ile konuları, yöntemsel özellikleri açısından eğilimlerinin incelendiği çalışmada, dahil edilme ölçütlerini karşılayan 109 tez incelenmiştir. Çalışma sonunda elde edilen bulgulara göre, ilkokulda kaynaştırma konusunda yapılmış tezlerin 19’u doktora tezi, 90’ı yüksek lisans tezidir. Türkiye’de üniversitelerde yüksek lisans programlarının doktora programlarına göre sayısının fazla olması, doğal olarak yüksek lisans tezlerinin sayısını artıran bir etken olabilir. Diğer taraftan bu fark, doktora düzeyinde yapılan çalışmalarda konu olarak ilkokulda kaynaştırma konusunun çok çalışılmadığını da gösterebilir. Bunu anlayabilmek için özel eğitim alanında yapılan doktora tezlerinin konularının analiz edilmesine ihtiyaç vardır. Dahil edilme ölçütlerini karşılayan ilk tez 1995 yılında yapılmış bir yüksek lisans tezidir. Doktora türünde ise ilk olarak 1999 yılında yapılmıştır. Toplamda en fazla lisansüstü tez 2015 yılında yapılmıştır. Yılmaz (2019) da tüm eğitim kademelerinde kaynaştırma eğitimiyle ilgili tezleri incelediği çalışmasında 2015 yılında en fazla çalışmanın yapıldığı bulgusuna ulaşmıştır. 2004 yılından, taramanın yapıldığı 2018 yılı aralık ayına kadar olan sürede ise her yıl, yüksek lisans ve/veya doktora düzeyinde ilkokulda kaynaştırma ile ilgili en az bir tezin yapıldığı görülmüştür. Bu da ilkokulda kaynaştırma eğitiminin araştırmacılarca özellikle son 14 yıllık dilimde güncelliğini koruyan bir konu olduğunu göstermektedir.

İlkokulda kaynaştırma eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlerin gerçekleştirildiği üniversiteler açısından sıklığına yönelik bulgulara bakıldığında, toplamda en fazla lisansüstü tezin sırasıyla Anadolu, Ankara ve Gazi Üniversitesi’nde yapıldığı görülmektedir. Eğitim seviyeleri bakımından doktora tezleri en fazla Ankara Üniversitesi’nde yüksek lisans düzeyinde ise en fazla Anadolu Üniversitesi’nde yapılmıştır. Kaynaştırma eğitimi konu alan tezleri inceleyen diğer çalışmalarda sıralama farklı olmakla birlikte ilk üçte aynı üniversiteler yer almaktadır (Koçbeker Eid ve diğerleri, 2018; Yılmaz, 2019). Araştırmacıların dahil etme ölçütlerinin farklı olmasının bu farkı ortaya çıkarmış olması olasıdır. Yılmaz’ın (2019) da belirttiği gibi, ilk üçte bu üniversitelerin yer almasında bu üniversitelerin, özel eğitim bölümlerinin ilk açıldığı üniversiteler olması da bir etken olabilir.

Çalışmada, ilkokul dönemi kaynaştırma eğitimi konusunda 14 farklı anabilim dalında lisansüstü tezin yapılmış olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde en fazla “özel eğitim” anabilim dalında tezin yapıldığı görülmüştür. Kaynaştırmayla ilgili yazılmış lisansüstü tezleri inceleyen önceki çalışmalar arasında (Kale ve diğerleri, 2017; Koçbeker Eid ve diğerleri, 2018; Taştepe ve diğerleri, 2016; Yılmaz, 2019) yalnızca bir çalışmada anabilim dallarının incelendiği görülmüştür (Yılmaz, 2019). Yılmaz’ın (2019) tüm eğitim kademelerinde kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezleri incelediği çalışmasında, anabilim dallarının çeşitliliği konusunda bir bulguya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, sıklık bakımından ilk üç sıradaki anabilim dalına ait verilere yer verdiği çalışmasında, bu çalışmadaki bulguya benzer şekilde en fazla özel eğitim alanında kaynaştırma eğitimiyle ilgili lisansüstü tezin yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kaynaştırma eğitimi dışında özel eğitim alanıyla ilgili tezleri inceleyen diğer çalışmalar arasında anabilim dallarına ilişkin veri sunan tek çalışma Özenç ve Gül Özenç’in (2013) çalışmasıdır. Bu çalışmada araştırmacılar, üstün yetenekli öğrencileri konu alan tezleri incelemiş ve diğerlerinden farklı olarak, en fazla eğitim bilimleri alanında tezin yapıldığı, özel eğitim alanında üstün yeteneklileri konu alan oldukça az sayıda çalışmanın yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmacılar, özel eğitim alanında üstün yeteneklilerin eğitimi konusunun daha fazla ele alınması gerektiğini savunmuştur. Konu itibarıyla kaynaştırma eğitimi her ne kadar özel eğitim anabilim dalında daha sık çalışılan konu olsa da, bu çalışmamızda elde edilen sınıf öğretmenliği başta olmak üzere eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirmenin diğer alanlarında ve de felsefe ve din bilimleri, güzel sanatlar, halkla ilişkiler ve tanıtım, sosyoloji gibi eğitim alanı dışından da tez yapılmış olması yönündeki sonuç, kaynaştırma eğitiminin çok boyutlu ve çok disiplinli incelenen bir olgu olduğunun göstergesi olabilir. Yine tezlerin 36 farklı üniversitede yapılmış olması da araştırmacıların konuya duyduğu ilgiyi göstermektedir. Tüm bu sonuçlardan yola çıkarak Türkiye’de kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısının artmasıyla birlikte oluşan sorunların, araştırmacıların bu konuda daha çok araştırma yapmaya ittiği, dolayısıyla kaynaştırma eğitiminin güncelliğini koruyan bir konu olduğu söylenebilir.

İlkokul döneminde kaynaştırma konusunda yapılan lisansüstü tezlerin, konularına yönelik olarak yapılan analiz sonucunda tez konuları, eğitim/müdahale, görüşler, kaynaştırma uygulamaları, kaynaştırmaya yönelik tutumlar, düzey belirleme, öğretmen yeterlikleri, aileler ve tükenmişlik olmak üzere 8 ana tema altında toplanmıştır. İlkokulda kaynaştırma ile ilgili olarak en fazla sayıda çalışmanın “eğitim/müdahale” temasında yer aldığı bulunmuştur. Eğitim/müdahale temasındaki çalışmalar içinde ise en fazla “kaynaştırma öğrencisine beceri/davranış kazandırmaya” yönelik çalışma yapılmıştır. Bu sonuç, hem özel eğitimde lisansüstü tezlerin incelendiği çalışmalarda (Coşkun ve diğerleri, 2014; Olçay Gül ve Diken, 2009) hem de kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili araştırmaların gözden geçirildiği çalışmalarda (Batu ve diğerleri, 2018; Öncül, 2014) elde edilen bulgularla örtüşmektedir. Dolayısıyla özel eğitim alanında lisansüstü çalışmalarda ağırlıklı olarak eğitim/müdahale özelliğinde çalışmaların yapıldığı söylenebilir. Ancak bu bulgulardan farklı olarak kaynaştırma eğitimiyle ilgili lisansüstü tezleri temaları yönünden inceleyen tek çalışma olan ve okul öncesinde kaynaştırmaya yönelik tezlerin incelendiği çalışmada, en fazla işlenen temanın “kaynaştırmaya yönelik görüş ve tutumlar” olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Taştepe ve diğerleri, 2016). Bu farklılık, araştırmacının yalnızca okul öncesinde yapılmış çalışmalara odaklanmış olması ve okul öncesinde kaynaştırmaya yönelik yapılmış olan tezlerde genel eğilimin farklı olabileceği ile açıklanabilir. Ayrıca tezlerle birlikte diğer araştırmaların incelendiği bu çalışmaların sonuçlarını değerlendirirken, bu çalışmaların farklı yılları kapsayan aralıkları incelediği ve yıllar içinde eğilimlerin değişebileceğini de göz önünde bulundurmak yerinde olacaktır.

Çalışmada, ilkokulda kaynaştırma eğitimi konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin temalarının tezlerin düzeyine göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre yüksek lisans ve doktora düzeyinde tezlerde en fazla ele alınan tema olan “eğitim/müdahale” çalışmalarının birbirine yakın sayıda yapıldığı ve bu çalışmaların 2005 yılından itibaren ivme kazandığı görülmüştür. Yüksek lisans tezlerinde en fazla “görüşler” temasında tez yapılmışken; doktora tezlerinin neredeyse tamamına yakını “eğitim/müdahale” temasında yapılmıştır. Yüksek lisans seviyesinde en az “öğretmen yeterliği”, “aileler”, “tükenmişlik” temalarında çalışılmıştır. Doktora tezlerinde ise “kaynaştırmaya yönelik tutumlar”, “düzey belirleme”, “aileler” ve “tükenmişlik” temalarında hiç çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla her ne kadar eğitim/müdahale temasında seviyeler açısından birbirine yakın sayıda tez yapılmış olsa da, yüksek lisans seviyesinde daha çok görüş belirlemek gibi durum tespitine yönelik çalışma yapmak, doktorada ise bir müdahale programına yer vermek konusunda genel eğilimin olduğu söylenebilir. Aileleri ve tükenmişliği konu alan çalışmaların sayısının artması kaynaştırma eğitiminde niteliği artırmada önemli katkılar sağlayabilir. Kaynaştırma eğitimine yönelik tezleri temaları açısından inceleyen tek çalışmada (Taştepe ve diğerleri, 2016), temaların eğitim seviyesine göre değişimi incelenmemekle birlikte araştırmacıların bulguları sunarken tezlerin eğitim düzeyini belirttikleri görülmektedir. Buna göre, araştırmacıların okul öncesinde kaynaştırma ile ilgili inceledikleri 25 tezin 23’ünün yüksek lisans tezi olduğu ve de bunlar arasında da en fazla işlenen tema olan “kaynaştırmaya yönelik görüş ve tutumlar” temasında yer alan 15 tezin tamamının yüksek lisans tezi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu da mevcut araştırmamızda elde ettiğimiz yüksek lisans seviyesinde en fazla görüş belirlemek yoluyla durum tespiti yapmak yönünde bir eğilim olduğu bulgusunu desteklemektedir.

Lisansüstü tez konularının yıllara göre değişimi incelendiğinde, “eğitim/müdahale” temasında tüm dönemlerde hem doktora (2000-2004 yılları dışında) hem yüksek lisans düzeyinde en az bir tezin yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. “Düzey belirleme” temasında tüm dönemlerde en az 1 tane yüksek lisans tezi yapıldığı, “görüşler” temasında da, yüksek lisans tezlerinde son yıllarda ciddi artış olduğu bulunmuştur. Kaynaştırma eğitimine yönelik görüşlerin oldukça fazla sayıda araştırmada ele alındığı düşünülürse, artık bu görüşleri farklılaştıracak müdahalelerin yapılması gerektiği pek çok çalışmada da ifade edilmektedir (Bakkaloğlu ve diğerleri, 2018; Batu ve diğerleri, 2018; Sucuoğlu, 2004).

İlkokulda kaynaştırma ile ilgili lisansüstü çalışmaları, araştırma yöntemlerine göre nicel, nitel ve karma yöntem olmak üzere 3 kategoride ele alınmıştır. Buna göre, toplam sayı bakımından çalışmaların en fazla nicel yöntemle yapıldığı bulunmuştur. Bu sonuç özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezleri inceleyen çalışmalarda ve de farklı alan ve konularda yapılmış tezleri inceleyen çalışmalarda da ulaşılan bir sonuçtur (Aydın ve diğerleri, 2018; Coşkun ve diğerleri, 2014; Çağlayan, 2018; Özenç ve Gül Özenç, 2013; Şahin ve Bartan, 2017; Şahin ve diğerleri, 2013; Şenyurt ve Özer Özkan, 2017; Yılmaz, 2019). Dolayısıyla nicel araştırmaların daha çok tercih edilmesinin alana özgü bir bulgu olmadığı, nicel yöntemin farklı alanlardan araştırmacılarca da tercih edilen bir yöntem olmaya devam ettiği söylenebilir. Nicel yöntemle gerçekleştirilen çalışmalar deneysel ve deneysel olmayan şeklinde iki alt başlıkta incelenmiştir. Doktora seviyesinde yapılan tüm nicel çalışmalar deneysel olarak gerçekleştirilmişken, yüksek lisans seviyesinde ise deneysel olmayan çalışmaların daha fazla sayıda olduğu görülmüştür. Benzer sonuç kaynaştırma konusunda yapılmış tezleri/araştırmaları inceleyen çalışmalarda da belirtilmekte ve kaynaştırma uygulamalarını iyileştirmeyi hedefleyen deneysel çalışmalara ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir (Batu ve diğerleri, 2018; Güner Yıldız ve diğerleri, 2016; Metin, 2016; Sucuoğlu, 2004). Yurtdışı alanyazında kaynaştırmayla ilgili makalelerin incelendiği çalışmalarda ulaşılan “araştırmaların çoğunlukla deneysel yöntemlerle yürütüldüğüne” yönelik bulgu (Sakallı Demirok ve diğerleri, 2015) ile örtüşmeyen bu sonuç, Türkiye alan yazınında yaygın olan deneysel olmayan yöntemleri kullanma eğiliminin değişmesi gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Nicel yöntemle yürütülen lisansüstü çalışmalar araştırma desenleri açısından incelendiğinde, deneysel çalışmaların en fazla yarı deneysel desenle, deneysel olmayan çalışmaların ise en fazla tarama deseni ile yürütüldüğü görülmektedir. Çalışmada gerçek deneysel desenle yürütülen yüksek lisans seviyesinde bir adet çalışmaya rastlanmış ancak doktora seviyesinde gerçek deneysel desenin hiç kullanılmadığı görülmüştür. Gerçek deneysel desenler, çalışma grubunun seçkisiz olarak seçildiği desenler olduğu için araştırma yapılacak çalışma grubu üzerine kontrol sağlama olanağı oldukça sınırlıdır. Bu nedenle de gerçek deneysel desenlerde

araştırma problemine uygun birbirine benzer ya da eşdeğer grupları oluşturabilmek daha güç olduğundan (Ekiz, 2009) deneysel çalışmalarda en fazla yarı deneysel desenle çalışma yapılmış olabilir. Deneysel olmayan çalışmaların en fazla tarama deseni ile yürütüldüğü yönündeki bulgu, gerek özel eğitim ya da kaynaştırma ile ilgili araştırmaların incelendiği çalışmaların (Bakkaloğlu ve diğerleri, 2018; Batu ve diğerleri, 2018; Güner Yıldız ve diğerleri, 2016) gerekse farklı alanlardaki araştırma eğilimlerini inceleyen çalışmaların (Seçer, Ay, Ozan ve Yılmaz, 2014; Şenyurt ve Özer Özkan, 2017; Tosun Sümer ve Güven, 2018) bulgularını desteklemektedir. Dolayısıyla alan ayrımı olmaksızın hem tezlerde hem de araştırmalarda deneysel olmayan nicel çalışmalarda genel eğilimin tarama deseni olduğu söylenebilir. Deneysel çalışmalar içinde yer alan tek denekli desenle yürütülen tezlerin hem yüksek lisans hem doktora seviyesinde yürütüldüğü ve deneysel çalışmaların kendi içinde yarısına yakını oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kaynaştırma eğitimiye yönelik tezleri inceleyen çalışmalarda ve de makalelerin gözden geçirildiği çalışmalarda, araştırma yöntemleri açısından bulgular verilmekle birlikte kullanılan desenlere ilişkin verilere rastlanmamıştır. Türkiye’de özel eğitim araştırmalarının incelendiği yalnızca bir çalışmada “incelenen araştırmaların deneysel olanlarının %75’inin tek denekli desenlerle yürütüldüğü” bulgusu yer almaktadır (Güner Yıldız ve diğerleri, 2016). Tek denekli çalışmalar, özellikle davranış değiştirme ya da beceri kazandırmaya yönelik bir yöntemin/programın etkisini ortaya koymak üzere özel eğitim alanında sıklıkla yer verilen araştırma desendir (Güner Yıldız ve diğerleri, 2016). Bu bulgulardan yola çıkılarak, deneysel çalışmalarda tek denekli çalışmaların ağırlıklı olarak tercih edilmesinde tezlerin en fazla özel eğitim alanında yapılmış olmasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada incelenen lisansüstü tezlerin yöntemlerine ilişkin dikkat çekici bir bulgu nitel yöntemle yürütülen tezlerin yarısından fazlasında, karma yöntemle yürütülen tezlerin yarısında araştırma desenine ilişkin bilginin verilmemiş olmasıdır. Karadağ (2010), araştırmacıların desene ilişkin bilgi vermemesinin temel nedenini, tez çalışması yapan araştırmacıların araştırma modeli konusunda yeterli düzeyde bilgi birikimine sahip olmamalarına bağlamaktadır. Lisansüstü tezler aynı zamanda başka araştırmacılara yol gösterici olması gereken dokümanlardır. O bakımdan nitel ve karma araştırma yöntemleri ile yürütülen lisansüstü tezlerde araştırma desenine ait bilgilerin yer almasının gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışmamızda incelenen tezlerden, araştırma deseni belirtilmiş olan nitel çalışmalar arasında en fazla eylem araştırmalarının yapıldığı sonucu elde edilmiştir. Eylem araştırmasını durum çalışması, fenomenoloji ve kültür analizi desenlerinin izlediği; temellendirilmiş kuram, etnografi, eleştirel söylem, anlatı ve sistematik inceleme desenlerinde çalışmaların hiç yapılmadığı görülmüştür. Karma yöntem ile yapılan tezlerin ise yakınsayan paralel karma, keşfedici sıralı karma ve çok safhalı karma desen ile yürütüldüğü; açıklayıcı sıralı desen, iç içe geçmiş karma desen gibi karma yöntemin diğer desenleriyle yapılmış tezlerin olmadığı görülmektedir. Yerlisu-Lapa, Köse ve Günbayı (2018), nitel ve karma yöntem araştırmalarında farklı desenlerin kullanılmamasını, Türkiye’de nicel yöntemle göre diğer yöntemlerin daha yakın zamanda kullanılmaya başlanmasıyla açıklamaktadır. Nitekim bu durum mevcut çalışmamızda da hem nicel yöntemle yapılmış tezlerin sayıca üstünlüğü hem de nitel ve karma araştırma yöntemlerinin son yıllarda artan bir eğilim gösterdiği sonucuyla da örtüşmektedir.

Lisansüstü tezlerin veri toplama teknikleri açısından incelendiğinde, toplamda en fazla anket (n = 51)ve görüşme tekniğinin (n = 51)kullanıldığı, en az sayıda ise odak grup tekniği(n = 4) ile veri toplandığı sonucu elde edilmiştir. Yüksek lisans tezlerinde en fazla anket tekniğine (n = 40) yer verilirken, doktora tezlerinde en fazla görüşme (n = 12)ve gözlem tekniği (n = 12) kullanılmıştır. Tüm öğretim kademelerinde kaynaştırma eğitimi ile ilgili tezleri inceleyen Yılmaz (2019), veri toplama tekniklerini form, test, ölçekler ve nicel araçlar olarak sınıfladığı çalışmasında, en fazla nicel ölçme araçlarının ve formların kullanıldığı bulgusuna ulaşmıştır. Her iki çalışmada da en çok nicel yöntemle yürütülen araştırma olduğu yönündeki bulgu ile paralel olarak en fazla anket gibi nicel yöntemde sıklıkla kullanılan veri toplama tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Çalışmada ayrıca, lisansüstü tezlerin veri toplama tekniklerinin, benimsenen araştırma yöntemine göre dağılımı da incelenmiştir. Nicel ve karma çalışmalarda sıklıkla anket tekniği ile veri toplanırken, nitel çalışmalarda sıklıkla görüşme tekniği ile veri toplandığı sonucuna ulaşılmıştır. Odak grup tekniğinin nitel çalışmaların hiçbirinde kullanılmadığı sonucu elde edilmiştir.

İlkokulda kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü tezler çalışma gruplarına göre incelendiğinde,

çoğunlukla öğretmenlerden oluşan katılımcılar dikkati çekmektedir. Tek tür çalışma grubu olan çalışmaların öğrencilerle (n = 24), ailelerle (n = 2) ve okul yöneticileriyle (n = 1) yapıldığı görülmektedir. Benzer bulguya Türkiye’de kaynaştırma eğitimiyle ilgili tez ve makalelerin incelendiği çalışmalarda da rastlanmaktadır (Bakkaloğlu ve diğerleri, 2018; Kale ve diğerleri, 2017; Koçbeker Eid ve diğerleri, 2018; Taştepe ve diğerleri, 2016). Kaynaştırma eğitiminin başarılı yürütülmesinde öğretmenler önemli olmakla birlikte, farklı açılardan konuyu ele almayı sağlayacak şekilde farklı çalışma gruplarıyla yapılan çalışmaların sayısının artması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmada elde veriler, YÖK Tez Merkezi web sayfasından çalışmaya dahil edilme ölçütlerini taşıdığı belirlenen erişim izni olan 109 adet lisansüstü tez ile sınırlıdır. Dolayısıyla ölçütleri taşıyabildiği halde erişim izni olmadığı için incelemeye dahil edilemeyen tezler örneklem dışında kalmış ve analiz edilememiştir. Araştırma sonuçlarından yola çıkılarak şu önerilere yer verilebilir:

- Kaynaştırma eğitiminde yapılacak lisansüstü çalışmaların öğretmenlere, anne babalara, araştırmacılara ve başarılı kaynaştırma uygulamalarının ve politikalarının geliştirilmesine katkı sağlayacağı açıktır. Bu nedenle, ilkökulda kaynaştırma uygulamalarına ilişkin deneysel çalışmalara yer veren çalışmalar yapılabilir.
- İlkokulda kaynaştırma ile ilgili olarak “öğretmen yeterliği”, “aileler” ve “tükenmişlik” konularında daha fazla sayıda çalışma yapılabilir.
- Lisansüstü tez çalışmalarında araştırmacıların araştırma yöntemleri konusunda yetkinliklerinin artırılması gereklidir. Böylece araştırma yöntemi ve kullanılan desenle ilgili bilgilere çalışmalarda detaylı şekilde yer vermelerini sağlayabilir ve çalışmaların niteliğini artırmak mümkün olabilir. Ayrıca nitel ve karma yöntem konusunda da yetkin hale gelmeleri sağlanarak ve nitel ve karma yöntemleri kullanmaları yönünde araştırmacılar teşvik edilerek çalışma sayıları artırılabilir.
- Nitel araştırmalarda odak grup görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmaların sayısı artırılabilir.
- Kaynaştırma eğitiminde başarıyı artıracak ulaştırmada son derece önemli olan akranlar, aileler, yöneticiler vb. unsurları dahil eden çalışmaların sayısı artmalıdır.

Yazar(lar)ın Beyanı

Araştırmacıların katkı oranı beyanı: Birinci yazar makalenin veri toplama, veri analizi, raporlaştırma ve diğer aşamalarında sorumlu yazardır. 2. yazar verilerin toplanması ve analizinde görev almıştır. Yazarlar, bu çalışmada 1. Araştırmacının katkı oranının %60, 2. araştırmacının %40 olduğunu beyan ederler.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarları bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasını olmadığını beyan ederler.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Avrupa Konseyi (1953). *Avrupa insan hakları sözleşmesi*. 18.09.2019 tarihinde https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf adresinden erişildi.
- Aydın, A., Selvitopu, A. ve Kaya, M. (2018). Sınıf yönetimi alanındaki lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 41-56. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/408902>
- Bakkaloğlu, H., Yılmaz, B., Altun Könez, N. ve Yalçın, G. (2018). What do the research about preschool inclusion in Turkey tell us? *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 19(1), 119-150. doi: 10.17679/inuefd.302031
- Batu, E. S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 35 – 45. doi: 10.1501/Ozlegt_0000000050
- Batu, E. S., Cüre, G., Nar, S., Gövercin, D. ve Keskin, M. (2018). Türkiye’de ilkökul ve ortaokullarda yapılan kaynaştırma araştırmalarının gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(3), 577-614. doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.336925

- Birleşmiş Milletler (1948). *İnsan hakları evrensel beyannamesi*. 18.09.2019 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> adresinden erişildi.
- Birleşmiş Milletler (1976). *Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar uluslararası sözleşmesi*. 18.09.2019 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/83-93.pdf> adresinden erişildi.
- Birleşmiş Milletler (2006). *Engellilerin haklarına ilişkin sözleşme*. 18.09.2019 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss227.pdf> adresinden erişildi.
- Bolat, Y. ve Tekin, M. (2017). Üstün yeteneklilerin eğitimi araştırmalarında eğilimler: Yöntem bilimsel bir analiz. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 609-629. Erişim adresi: http://www.ijoess.com/Makaleler/810611861_11.%20609-629yavuz%20bolat.pdf
- Bouillet, D. (2013). Some aspects of collaboration in inclusive education – Teachers’ experiences. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 3(2), 93-117. Erişim Adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1129514.pdf>
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. doi: 10.3316/QRJ0902027
- Cole, C. M., Waldron, N. ve Majd, M. (2004). Academic progress of students across inclusive and traditional settings. *Mental Retardation*, 42(2), 136-144. doi: 10.1352/0047-6765(2004)42<136:APOSAI>2.0.CO;2
- Coşkun, İ., Dündar, Ş. ve Parlak, C. (2014). Türkiye’de özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (2008-2013). *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 375-396.
- Çağlayan, N. (2018). Türkiye’de zihinsel engellilerde sanat eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 403-418. doi: 10.18039/ajesi.454586
- Diken, İ. H. (2008). *Zihinsel yetersizlik ve yaygın gelişimsel bozukluk alanlarında lisansüstü tez bibliyografyası*. Ankara: Maya Akademi Yayıncılık.
- Diken, İ. E. ve Batu, E. S. (2010). Kaynaştırmaya giriş. İ. H. Diken (Ed.), *İlköğretimde kaynaştırma* (s. 2-24) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Dunkin, M. J. (1996). Types of errors in synthesizing research in education. *Review of Educational Research*, 66(2), 87-97. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/1170604>
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güner Yıldız, N., Melekoğlu, M. A. ve Tunç-Paftalı, A. (2016). Türkiye’de özel eğitim araştırmalarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(4), 1076-1089. doi: 10.17051/io.2016.06677
- Johnson, B. ve Christensen, L. (2014). *Educational research* (4. Ed.). S. B. Demir (Çev. Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Kalambouka, A., Farrell, P., Dyson, A. ve Kaplan, I. (2007). The impact of placing pupils with special educational needs in mainstream schools on the achievement of their peers. *Educational Research*, 49(4), 365-382. doi:10.1080/00131880701717222
- Kale, M., Nur, İ. ve Kara, İ. (2017). Okul öncesinde kaynaştırma eğitimi üzerine bir çalışma: Tezlerde sunulan önerilerin uygulamalara yansımaları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 220-234. doi:10.17679/inuefd.306517
- Karabulut, H. A., Karabulut, A. ve Yıkılmış, A. (2016). Özel eğitimde müziğe yönelik Türkiye’de 2005- 2015 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin gözden geçirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (İpekyolu Özel Sayısı), 2323-2338.
- Karadağ, E. (2009). *Türkiye’de eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik ve metodolojik açıdan incelemesi: Bir durum çalışması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Karadağ, E. (2010). Eğitim bilimleri doktora tezlerinde kullanılan araştırma modelleri: Nitelik düzeyleri ve analitik hata tipleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(1), 49-71. 28 Mayıs 2019 tarihinde https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/105776-20110602151415-karadag_engin.pdf adresinden erişildi.
- Karakoç, B., Özpolat, E. T. ve Kara, K. (2018). Türkiye’de öğretmen yetiştirme konusunda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi (1987-2017). *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(24), 313-333. doi: 10.29329/mjer.2018.147.17
- Koçbeker Eid, B. N., Uygun, N. ve Bağcı, M. (2018). 2009-2015 yılları arasında yazılan ilkökuldaki kaynaştırma eğitime yönelik yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-11.
- Küçük Doğaroğlu, T. (2013) Türkiye’de dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ile ilgili çalışmaların yürütüldüğü lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi* 1(2), 90-112. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/174007>
- Mastropieri, M. A., Berkeley, S., McDuffie, K. A., Graff, H., Marshak, L., Connors, N. A., ... Cuenca-Sanchez, Y. (2009). What is published in the field of special education? An analysis of 11 prominent journals. *Exceptional Children*, 76(1), 95-109. doi:10.1177/001440290907600105
- Millî Eğitim Bakanlığı (2013). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2012-2013*. Erişim adresi: http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2012_2013.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı (2016). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015-2016*. Erişim adresi: https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/30044345_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2015_2016.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı (2017). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2016-2017*. Erişim adresi: http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/08151328_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2016_2017.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017/18*. Erişim Adresi: http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2017_2018.pdf
- Metin, Ş. (2016). Türkiye’de okul öncesinde kaynaştırmaya ilişkin yapılan çalışmaların incelenmesi. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 146-172. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/215023>
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2. bs.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Olçay Gül, S. ve Diken, İ. H. (2009). Erken çocuklukta özel eğitime ilişkin Türkiye’de gerçekleştirilmiş lisansüstü tez çalışmalarının gözden geçirilmesi. *Uluslararası Erken Çocuklukta Özel Eğitim Dergisi (INTJECSE)*, 1(1), 46-78. Erişim adresi: <https://www.int-jecse.net/index.php/ijecse/article/view/12>
- Ozan, C. ve Köse, E. (2014). Eğitim programları ve öğretim alanındaki araştırma eğilimleri. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 116-136.
- Öncül, N. (2014). Türkiye’de erken çocuklukta özel eğitim ile ilgili yapılmış makalelerin gözden geçirilmesi. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 6(2), 247-284. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/91571>
- Özak, H. ve Diken, İ. H. (2010). Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin işlevsel akademik becerilerine ilişkin Türkiye’de yapılan lisansüstü tezlerin gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(1), 43-58.
- Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu (1983, 15, Ekim). *Resmî Gazete* (Sayı: 18192). Erişim adresi:

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc066/kanundmc066/kanundmc06602916.pdf

Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1997,6, Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 23011). Erişim adresi:

http://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/mevzuat/%C3%96ZEL%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%20HAKKINDA%20KANUN%20H%C3%9CKM%C3%9CNDE%20KARARNAME.pdf

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018, 7, Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı:30471) Erişim adresi: http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeli_07072018.pdf

Özenç, M. ve Gül Özenç, E. (2013) Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yapılan lisansüstü eğitim tezlerinin çok boyutlu olarak incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 171(171), 13-28. 19 Haziran 2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/200625> adresinden erişildi.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3. bs.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Sakallı Demirok, M., Bağlama, B. ve Beşgül, M. (2015). A content analysis of the studies in special education area. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 197 (Special Issue), 2459 – 2467. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.07.311

Sarı, H. (Ed.) (2018). *Özel eğitim alanında yapılmış kategorik tez çalışmaları*. Ankara: Nobel Yayın.

Seçer, İ., Ay, İ., Ozan, C. ve Yılmaz, B. (2014). Rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki araştırma eğilimleri: Bir içerik analizi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(41), 49-60.

Staton-Spicer, A. Q. ve Wulff, D. H. (1984). Research in communication and instruction: Categorization and synthesis. *Communicative Education*, 33(4), 377-391. doi:10.1080/03634528409384767

Staub, D. ve Peck, C. A. (1995). What are the outcomes for nondisabled students? *Educational Leadership*, 52(4), 36-40. 16 Eylül 2019 tarihinde <https://www.researchgate.net/publication/234608288> adresinden erişildi.

Sucuoğlu, B. (2004). Türkiye’de kaynaştırma uygulamaları: Yayınlar/Araştırmalar 1980-2005. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 15-25.

Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2010). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Şahin, G. ve Bartan, M. (2017). Okul öncesi eğitim alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 60, 69-84. doi:10.9761/JASSS7256

Şahin, D., Calp Ş., Bulut, P. ve Kuşdemir, Y. (2013). Sınıf öğretmenliği eğitimi bilim dalında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli kriterlere göre incelenmesi. *Journal of World of Turks*, 5(3), 187-205. 13 Ocak 2019 tarihinde http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/view/515/sahin_calp adresinden erişildi.

Şenyurt, S. ve Özer Özkan, Y. (2017). Eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında yapılan yüksek lisans tezlerinin tematik ve metodolojik açıdan incelenmesi. *İlköğretim Online*, 16(2), 628-653. doi: 10.17051/ilkonline.2017.304724

Taştepe, T., Öztürk Serter, G., Yurdakul Y., Taygur Altıntaş, T. ve Bütün Ayhan, A. (2016). Türkiye’de okul öncesi dönemde kaynaştırma konusunda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 49, 501-514. doi: 10.9761/JASSS3658

Tekin, I. (2017). Dokümanter metotlar. A. Erözkan ve E. Büyüköksüz (Çev.Ed.), *Eğitimde araştırma yöntemleri ve metodolojileri* (345-355) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.

Tosun Sümer, E. ve Güven, M. (2018). Okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili lisansüstü tezler üzerine bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 794-801. doi: 10.17719/jisr.2018.2833

Tsai, C.-C. ve Wen, M., L. (2005). Research and trends in science education from 1998 to 2002: A content

- analysis of publication in selected journals. *International Journal of Science Education*, 27(1), 3-14. doi: 10.1080/0950069042000243727
- Uğur Erdoğan, F. (2009). *Research trends in CEIT Ms and Phd. theses in Turkey: A content analysis* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Ulutaş, B. (2017). Doküman analizi. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel araştırma yöntem teknik analiz ve yaklaşımları* (s. 279-297) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- United Nations International Children's Emergency Fund (1989). *Uluslararası çocuk hakları sözleşmesi*. Erişim adresi: https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf
- Yerlisu-Lapa, T., Köse, İ. ve Günbayı İ. (2018). Türkiye’de yapılan rekreasyon araştırmaları: Sistemik bir derleme. *Spor Bilimleri Dergisi*, 29(2), 87–104 doi: 10.17644/sbd.349989
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. bs.), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2019). Content analysis of master’s and doctoral dissertations on inclusive education in Turkey. *Kastamonu Education Journal*, 27(1), 119-127. doi:10.24106/kefdergi.2402

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Understanding the necessity of inclusive education in Turkey and also after the relevant legislation benefiting from inclusive education has increased the number of students with special needs. With the increasing number of students receiving inclusive education, the number of scientific studies aimed at the quality has increased. With the increase in the number of postgraduate theses conducted in the field, review studies were started. In a limited number of revisions on theses on inclusive education, in the preschool period between 2000-2015 (Taştepe, Öztürk Serter, Yurdakul, Taygur Altıntaş and Tüm Ayhan, 2016) and 2010-2015 (Kale, Nur and Kara, 2017); 2009-2015 years in primary school (KoçbekerEid, Uygun and Bağcı, 2018); in all teaching levels the years of 1990-2016 (Yılmaz, 2019) the theses which were prepared to inclusion were examined from different perspectives. However, in the primary school, there is no study that examined the research tendencies of graduate theses from the past to the present. In this study, it was aimed to examine the demographic, thematic and methodological characteristics of the graduate theses related to inclusive education at primary level.

Method

In this study, which was carried out by qualitative research methods, document analysis technique was used in order to reveal the research tendencies of graduate theses on inclusion in the primary school period. Theses, which are reached by entering the keyword “inclusion” on the web site of the Council of Higher Education (CoHE) Thesis Center (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>), have been examined according to the criteria of inclusion and exclusion, and the study group consisted of 109 thesis including criteria. “The Data Recording Table” and “Methodological Data Coding Guide” developed by the researchers were used to collect the research data. Descriptive analysis technique was used to analyze the data. For the reliability of the data in descriptive analysis, 32% a randomly selected thesis was used. For non-conforming data points, the researchers reunited and discussed and reconciled. The reliability analysis of the thematic analysis for the subjects of the thesis was also independently coded by both researchers according to the 32 thesis topics chosen randomly. The codes were then compared and 89% compliance was achieved. 83% of the graduate theses examined in the study were master’s (n = 90) and 17% of them were doctorate (n = 19).

Results

When looking at the years of graduate theses about inclusion at primary school level, it is seen that the oldest thesis which meets the criteria of inclusion belongs to 1995. Graduate thesis at the latest, the total was conducted in the year of 2015 (n = 15). In 1996, 1998, 2001, 2002 and 2003, no thesis was found. It is seen that after 2004, at least one thesis on the inclusion in the primary school was completed.

According to the subjects, it is seen that most studies were in education/intervention (n = 32, 29.3%) theme and the least study is in burnout (n = 1, 0.1%) theme. The least studied subjects in master thesis are in the themes of “teacher competence” (n = 4), “families” (n = 2) and “burnout” (n = 1). There are no studies on “attitudes”, “leveling”, “families” and “burnout” themes in doctoral thesis.

55% of the graduate thesis studies on inclusion in primary school were carried out quantitatively (n = 60), 39.4% qualitative (n = 43) and 5.5% mixed method (n = 6). It was observed that non-experimental studies (34.8%) performed quantitatively were performed at a higher rate than experimental studies (20.1%). The experimental design was mostly used in quasi-experimental design (11.0%) and in non-experimental studies (25.6%). In addition, it was observed that the studies conducted with the Quantitative Research Method were all conducted at the master level (35.7%) in the non-experimental group, and non-empirical studies were carried out at the doctoral level. In 29 of 43 studies conducted by qualitative method, it is seen that there is no explanation regarding the design of the study. The study was carried out with the most (5.5%) action research design among the post-graduate studies conducted with qualitative research. The case study is followed by 4.5% of the action research. It is seen that convergent parallel mixed (0.9%), exploratory sequential mixed (0.9%) and multi-stage mixed pattern (0.9%) were used in the study. Of the studies carried out in mixed

method, there were not three studies in master level which were designed with mixed research methods.

Postgraduate theses related to inclusion in primary school were carried out only by quantitative and qualitative research methods until the period of 2010-2014, and mixed studies have been conducted since 2010-2014 period. In the period of 1995-1999 (n = 6) and in the period 2010-2014 (n = 20), mostly the quantitative method was used, while in other periods, quantitative and qualitative methods were equal or close. The studies conducted in the qualitative method have increased in the period of 2005-2009 compared to the previous years, although it decreased during the period of 2010-2014 (n = 8), making a big leap in the recent period and the highest number of self-made in 2015-2018 period (n = 19).

It is seen that the data of the graduate theses were collected with the highest number of questionnaires (n = 51) and interview (n = 51), and the least collected with focus group method (n = 4). In qualitative studies, data was collected by means of mostly questionnaires (n = 42), while qualitative studies (n = 39) and the most surveyed method (n = 6) were collected in mixed studies. While there were 17 graduate thesis studies which collected data by observation method in quantitative studies, 17 other methods were used in qualitative studies. It is seen that only quantitative studies (n = 15) were collected with the test method. In the study conducted with 1 quantitative and 3 mixed methods, data was collected by focus group interview and no focus group method was used in any of the qualitative studies.

The highest number of teachers (49,5%) was studied in the graduate theses on inclusion in primary school. The studies carried out with the teachers were followed by the students with 22% (n = 24). Most of the studies have been conducted with only students or only teachers, and there are a limited number of working groups including families, school administrators and experts.

Conclusion

It is clear that the studies to be carried out in inclusion will contribute to the development of teachers, parents, researchers and successful inclusion practices and policies. Therefore, it is seen that there is a need for more research which includes experimental studies on inclusion practices in primary school. Research method and information about the pattern used in the graduate thesis should be given in detail. Quantitative studies at both doctoral and postgraduate level are the most preferred method in all periods. However, considering that data diversity and richness are necessary for the direction of future applications, the number of mixed method researches should be increased. The fact that the thesis studies in inclusion in primary education is mostly done with teachers shows that there is a need for other studies (peers, families, administrators, etc.) that will bring the integration into this issue. Concerning the inclusion, more studies on "teacher competence", "families" and "burnout" may provide multifaceted data to shed light on practices.

EK2. YÖNTEMSSEL VERİ KODLAMA REHBERİ

Araştırma Yöntemleri

Araştırma Türü	Araştırma Yöntemi	Araştırma Deseni										
NİCEL	Deneyssel	1.Gerçek Deneyssel Desen										
		Ön Test- Son-Test Kontrol Gruplu Seçkisiz Desen				Son-test Kontrol Gruplu Seçkisiz Desen				Solomon dört grup modeli		
		2. Deneme Öncesi (Zayıf Deneyssel) Desen										
		Tek grup son test deseni				Tek grup ön test ve son test deseni				Karşılaştırmalı eşitlenmemiş grup son test deseni		
		3. Yarı Deneyssel Desen										
		Eşleştirilmiş Desen				Zaman Serisi Desen (kesintili zaman-aralıklı tasarım)				Ön test son test kontrol gruplu (eşdeğer olmayan karşılaştırma-Grup tasarımı)		
		4. Tek Denekli Desenler										
		Etkililik					Karşılaştırma					
		AB Desenleri	Çoklu Başlama	Çoklu Yoklama		Değişen Ölçütler	Dönüşümlü Uygulamalar	ABC	Uyarlamalı Dönüşümlü Uygulamalar	Paralel Uygulamalar		
				Yoklama Evreli	Yoklama Denemeli							
	AB ABA ABAB BAB	*Denekler arası *Davranışlar arası *Ortamlar arası										
	Deneyssel Olmayan	Tarama										
		Nedensel Karşılaştırma										
		Korelasyonel (bağıntısal)										
		Meta-Analiz										
	NİTEL		Durum Çalışması (Case study)									
			Olgubilim (Fenomenoloji)									
Kültür Analizi (Etnografik)												
Temellendirilmiş Kuram (Grounded theory)												
Eylem Araştırması												
Söylem Analizi												
Eleştirel söylem analizi												
Anlatı/Hikâye analizi												
Meta-Sentez												
Sistematik İnceleme												
KARMA		Yakınsak Karma desen										
		Açıklayıcı Karma desen										
		Keşfedici Karma desen										
		İç içe geçmiş karma desen										
		Dönüştürücü desen										
		Çok safhalı karma Desen										

EK2. YÖNTEMSEL VERİ KODLAMA REHBERİ (devam)
Veri Toplama Teknikleri

Veri Toplama Teknikleri									
Veri Toplama Araçları	Testler		Anketler			Görüşme	Odak Grup	Gözlem	Diğer
	Standart Testler	Standart Olmayan Testler	Klasik Anket	Dereceleme Ölçekleri					
	Yetenek testleri Algı testleri Zeka Testleri Başarı testleri Kişilik veya karakter envanterleri Gelişim tarama testleri	Bilgi Testi Başarı Testi ÖBT		Tutum ölçeği	Öz-yeterlik algısı ölçeği			Olay örnekleme Zaman Aralıklı Kontrol Listesi Anekdot kaydı Rubrik Saha notları	Doküman İnceleme Ses kaydı Sosyometrik araçlar Araştırmacı Günlüğü